

BAĞIMSIZLIĞININ İLK DÖNEMİNDE TÜRKİYE-AZERBAYCAN İLİŞKİLERİNDE KÜLTÜREL YAKINLAŞMA ARACI OLARAK GÖRSEL MEDYA¹

THE ROLE VISUAL MEDIA AS A TOOL OF CULTURAL CONVERGENCE ON TURKEY-AZERBAIJAN RELATIONS

Prof. Dr. Abdulhamit AVŞAR

İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Fakültesi, abdulhamit.avsar@gmail.com

İstanbul / Türkiye

ORCID: 0000-0002-6093-6383

ÖZET

Kitle iletişim araçları, kamuoyu oluşturmadaki etkisi dolayısıyla uluslararası ilişkilerde önemli bir yere sahiptir. Günümüzde insanlar diğer ülkelerle ilgili bilgileri genellikle medya yoluyla edinmektedir.

Türkiye-Azerbaycan ilişkileri, uluslararası ilişkiler alanında özgün örneklerden biridir. Ülkelerin herhangi birinde yaşanan önemli bir problem, kolaylıkla diğerinin de problemi haline gelebilmekte ve ulusal çıkar karakteri kazanabilmektedir. Tarihsel etkenlerin yanı sıra bu durumun başlıca nedenlerinden biri bağımsızlık sonrası her iki ülke kitle iletişim araçlarının takındığı tutumdur.

Bu bağlamda Türkiye görsel medyası da önemli bir rol üstlenmiştir. Türkiye'nin Azerbaycan'da faaliyet gösteren görsel kitle iletişim araçları, kökleri tarihin derinliklerine uzanan bu yakınlığın korunması ve güçlendirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Türk medyası bağımsızlığının ilk günlerinden itibaren Azerbaycan'a karşı olumlu bir tavır almıştır. Bu bağlamda uzun yıllardır ayrı yaşayan aynı etnik köken, dil ve inançtan iki halk arasındaki kültürel ve sosyal yakınlaşmanın yeniden canlanmasında Türk görsel medyası temel rollerden birini üstlenmiştir.

Özellikle, bir kamu yayın kuruluşu olarak TRT'nin Azerbaycan'daki faaliyetlerinin iki ülke kültürel ilişkilerinin gelişiminde ayrı bir yeri vardır.

TRT, 2001 yılında itibaren bu ülkede temsilcilik açarak iki ülke arasındaki kültürel ve sosyal ilişkilerin gelişmesine katkısını daha da arttırmıştır. Bu katkı, 2004-2007 arası dönemde doruk noktasına ulaşmış, Azerbaycan kamuoyunda olumlu bir Türkiye algısının oluşumuna etki etmiştir. Bu anlamda, kamu diplomasisi açısından da iki ülke arasındaki ilişkilerde en önemli kültürel araçlardan biri olma rolü üstlendiği söylenebilir. Ne var ki, TRT'nin Azerbaycan'daki faaliyetlerinin kamuoyu oluşumu ile kamu diplomasisi üzerindeki etkileri üzerine özgün çalışmalar yapılmadığı dikkat çekmektedir.

Çalışmada, TRT Bakü Temsilciliği'nin 2004-2007 yılları arasındaki faaliyetleri kapsamında TRT'nin iki ülke arasındaki kültürel ilişkilerin gelişimine katkısı ele alınmıştır.

¹ Makale, 28 Nisan 2022 tarihinde Bakü Avrasya Üniversitesi'nin 30.yıldönümü dolayısıyla düzenlenen Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi'nde sunulan bildirinin tam metnidir.

TRT Bakü Temsilciliği'nin faaliyetleri ve bu faaliyetlerin kamuoyu oluşumu ve kamu diplomasisine katkıları olgusu tekil vaka incelemesi yöntemiyle irdelenmiş; çalışmaları belli bir olay üzerine yoğunlaştırmayı öngören bu yöntem ışığında konu, dönemle ilgili başlıca belgeler niteliğindeki günlük gazeteler ve arşiv kaynakları yoluyla incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Görsel medya, Türkiye-Azerbaycan kültürel ilişkileri, kamu diplomasisi, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), uluslararası ilişkiler ve medya.

ABSTRACT

Visual media has an important role in international relations, especially in ensuring cultural and social rapprochement, creating mutual awareness in public opinion. Many positive and negative opinions are formed through visual media.

Today, there is closeness between the public opinion of Turkey and Azerbaijan that exceeds the will of the political administrations. Turkey's visual mass media, operating in Azerbaijan, have an important place in maintaining and strengthening this closeness, whose roots go back to the depths of history. In this context, Turkish visual media has assumed one of the main roles in the revival of cultural and social rapprochement between two peoples of the same ethnic origin, language and belief who have been separated for many years.

In this context, Turkey's public broadcastindeg channel, Turkish Radio-Television Corporation (TRT), has a special place.

TRT also opened its second representation in the Turkish Republics in Azerbaijan in 2001. In this way, it increased the number of news and programs and strengthened its contribution to the development of cultural and social relations between the two countries. In the period between 2004 and 2007, this contribution reached its peak, and besides its contribution to the promotion of Azerbaijan, it also contributed to the increase of a positive perception of Turkey in the Azerbaijani public. In this sense, it can be said that as a public diplomacy tool, it has been turned into one of the most important cultural tools in the relations between the two countries.

However, it is noteworthy that there are no original studies on the effects of TRT's activities in Azerbaijan on public opinion formation and public diplomacy.

The theoretical framework of this study was determined as the function of the press to form public opinion and public policy in international relations. For this purpose, the handling of the activities of the TRT Bakü Representation Office in the Azerbaijani press between the years 2004-2007 and the impact of the broadcasting activities on setting the agenda will be evaluated.

Keywords: Visual media, Turkey-Azerbaijan cultural relationship, public diplomacy, Turkish Radio and Television Company (TRT), international relations and media.

GİRİŞ

Kitle iletişim araçları, gerek diplomasiye katkısı gerekse hükümetlerin gözünde bir kamuoyu oluşturucu araç olması bakımından uluslararası ilişkilerde önemli bir yere sahiptir (Soysal, 1984: 294). Dış politika konusunda medyanın işlevi, öncelikle, toplumu bilgilendirmesi ve tartışılan konuda fikir sahibi olmasına sağladığı katkıyla ortaya çıkmaktadır (Oldendick & Bardes, 1982: 368). Yapılan araştırmalar, hedef kitlenin görüşlerinin biçimlenmesinde görsel medyanın bir inandırma ve ikna etme aracı olarak ayrı bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır (Cook vd., 1983: 16-35). Ancak, dış politikadaki rolü itibarıyla her kitle iletişim aracının aynı etkiye sahip olmadığı da ortadadır. Bu bağlamda “nitelikli medya” kavramı ön plana çıkmaktadır.

Almond'a göre (1956: 374) nitelikli medya, kamuoyunun dikkatinin dış politika konusuna yönelmesi yönünde aktif tutum takınan basın organlarıdır. Nitelikli medya, dış politikaya ilişkin düşüncelerle bunun karşılığı spekülasyon ve tasavvurların ortaya konulduğu bir tür laboratuvar ortamı oluşumuna yardımcı olur; alınan kararların geri dönüşümünün yanı sıra sürekli olarak gözden geçirilebilmesi ve yeni duruma göre uyarlanabilmesine de imkân sağlar.

Türkiye'deki geniş izleyici kitlesine sahip ulusal televizyon kanallarını nitelikli medya kavramı içerisinde değerlendirmek mümkündür. Diğer yandan bu kitle iletişim araçları, gerek kapsadıkları yayın sahası, gerekse sahip oldukları izleyici kitleleri itibarıyla uluslararası kamuoyu oluşumunda da etkin rol oynama kapasitesine sahiptir. Ortak dil, inanç ve etnik kökeni paylaşmasından dolayı Türkiye-Azerbaycan ilişkileri bu olgunun gözlemlenebileceği başlıca örneklerden biridir.

Türkiye görsel kitle iletişim araçları, bağımsızlık ilanının ilk günlerinden başlayarak Azerbaycan'a farklı bir yaklaşım göstermiştir. Daimi ofisler açarak gelişmeleri yerinden ve kendi muhabirleri aracılığıyla izleyerek haberleştirmiş, hazırlanan çeşitli programlar yoluyla da ülkenin farklı yönleriyle tanınmasına destek vermiştir. Bu tutum, yeni bağımsızlığını kazanan ve ilk yıllarda enformasyon blokajı ile karşı karşıya kalan Azerbaycan'ın, bu blokajı aşabilmesi ve farklı yönleriyle bilinmesine büyük katkı sağlamış (Paşayeva, 2019: 29); buna paralel olarak Türkiye'ye yönelik kamuoyu oluşumunu da önemli ölçüde etkilemiştir. Bunun yanı sıra aralarındaki temas uzun yıllar boyu kesintiye uğrayan aynı etnik köken, dil ve inanişe sahip iki halk arasındaki kültürel ve sosyal yakınlaşmanın artmasının başlıca aktörlerinden biri olmuştur.

AMAÇ, KAPSAM VE İZLENEN YÖNTEM

Çalışmada, Türkiye'nin Türk dünyası ile ilişkilerinde görsel medyanın rolü ve kamu diplomasisi aracı olarak önemi üzerinde durulmuştur. Bu amaçla, Türkiye'nin en büyük ve etkin yayın kuruluşlarından biri olmasının yanında bir kamu kurumu da olan Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) üzerinde durulmuş, örnek vaka olarak da TRT Bakü Temsilciliği'nin 2004-2007 yılları arasındaki faaliyetleri ele alınmıştır.

Öncelikle TRT, haber ve programlarında dış politika ve dünyadaki gelişmelere yoğun şekilde yer vermektedir. Aynı zamanda uluslararası ölçekte yayın yapan çeşitli televizyon kanalları aracılığıyla dünyanın dört bir yanına ulaşma gücüne sahiptir. Dolayısıyla iç kamuoyunun dikkatini dış politikaya yöneltmenin yanı sıra dış kamuoyuna da farklı bakış açıları sunma ve etkileme potansiyeli taşımaktadır (Ekşi, 2017: 13). Bu etkinin, aynı dili konuşması, iki halk arasındaki izafet çerçevesinin genişliğinden dolayı Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinde daha açık bir şekilde ortaya çıktığı söylenebilir (Avşar, 2012: 113). Bu bağlamda TRT-1'in 1995 yılından itibaren ülkedeki karasal vericilerle tüm Azerbaycan'a ulaşmaya başlaması, önce TRT-Türk, bugün ise TRT-Avaz adını alan TRT-Avrasya'nın 1992'den başlayarak bölgeye özgü bir yayın yapıyor olmasının da önemli bir yeri vardır (Kocabıyık, 2019: 195).

Kitle iletişim araçlarının uluslararası ilişkilerde sahip olduğu kamuoyu oluşturma gücü, onu kamu diplomasisi açısından da önemli bir araç kılmıştır. Özellikle uluslararası ölçekte yayın yapan televizyon kanalları, bu yönüyle devletlerin dış politikada yararlandıkları başlıca yumuşak güçlerinden biri haline gelmiştir (Nye, 2014: 21). Bu açıdan da, uluslararası kamuoyuna hitap eden çeşitli televizyon kanallarına sahip olan TRT, önemli ve ayrıcalıklı bir konuma sahiptir.

Diğer yandan ele alınan 2004-2007 arası dönemde TRT Bakü Temsilciliği'nin hem haber ve program üretici bir birim olarak, hem de kamu diplomasisi faaliyetleriyle dikkat çektiği ve etkili bir işlev üstlendiği görülmektedir. Öncelikle, Azerbaycan'daki önemli siyasal, ekonomik ve kültürel olaylar yerinden izlenerek haberleştirilmiş, aynı zamanda bu ülkeyi çeşitli yönleriyle ele alan belgesel ve haber programlar hazırlanmıştır. Haberler tüm TRT kanallarına gönderilirken, hazırlanan programlar ise her birinde ikişer kez olmak üzere haftada dört gün TRT-Türk ve TRT-Int kanallarında yayınlanmıştır (TRT, 2007: 352-354). Yine hazırlanan programlardan yapılan seçmeler de dönemin kültür-sanat kanalı TRT-2'de gösterilmiştir (TRT, 2007: 352). Ancak, Temsilciliğin konumuz açısından asıl önemi kendi programlarının tanıtımı ve Türkiye ile ilgili kamu diplomasisine katkı amacıyla yürüttüğü faaliyetlerde ortaya çıkmaktadır.

Üzerinde durulan 2004-2007 yılları arasında Azerbaycan'da çanak anten kullanımı yaygın olmadığından yalnızca uydudan izlenebilen TRT-Türk kanalının bölgeye ilişkin programları sınırlı sayıda izleyiciye ulaşabiliyordu (TRT, 2005: 488). Dolayısıyla Temsilciliğin gerçekleştirdiği programların geniş izleyici kitlesine ulaşması imkânı yoktu.

Ancak bu engeli hazırladığı basın duyuruları yoluyla aştığı ve programlar seyrediliyormuş gibi bir geri dönüş aldığı görülmektedir. Bunun yanında, Azerbaycan genelinde karasal vericilerle yayınlanan TRT-1'in hedef kitlesinin arttırılması için de çaba gösterdiği ve bu kanalın günlük yayın akışlarının 20'ye yakın ulusal gazetede yayınlanmasını temin ettiği dikkat çekmektedir (TRT, 2007: 354). Bunun Azerbaycan kamuoyunun dikkatinin TRT-1 yayınlarına çekilmesine önemli ölçüde katkıda bulunacağı açıktır.

Bakü Temsilciliği'nin faaliyetlerinin örnek vaka olarak ele alınmasının bir başka nedeni de kamu diplomasisi açısından üstlendiği roldür. Bu rolün en dikkat çekici örneği, Azerbaycan'a gelen resmi heyetler için Temsilcilik ofisinde basın toplantıları organize edilmesidir. Bu yolla çeşitli düzeydeki yetkililerin görüş ve düşünceleri ile ikili ilişkilere yapılan katkıların yerel kitle iletişim araçları yoluyla yaygın ölçekte duyurulmasına imkân sağlanmıştır. Bu yöntemin de kamuoyu oluşturma ve kamu diplomasisi açısından önemi büyüktür (Nye, 2008: 99).

Temsilciliğin faaliyetleri bağlamında kamuoyu oluşturma ve kamu diplomasisi açısından üzerinde durulması gereken bir diğer husus da hemen hemen tüm ulusal gazeteler ve televizyonların temsilci ile röportajlar yaparak sayfalarında, haber bültenlerinde, programlarında yer vermesidir. Bu röportajlar yoluyla TRT'nin Azerbaycan gerçeklerini dünyaya tanıtmayı amaçladığı, Türkiye kamuoyunun iki ülke ilişkilerine kardeşlik duygusuyla yaklaştığı mesajlarının verildiği, ayrıca Türk dünyası ve uluslararası çeşitli gelişmelerle ilgili, hatta Azerbaycan'ın bazı iç gelişmelerine ilişkin düşüncelerin de paylaşıldığı görülmektedir. Bunun hem kamuoyu oluşumu hem de Türkiye adına kamu diplomasisi faaliyeti anlamında önemli olduğu ortadadır.

Diğer yandan çalışmanın kuramsal çerçevesini belirlemek amacıyla, TRT Bakü Temsilciliği'nin faaliyetleri ve bu faaliyetlerin kamuoyu oluşumu ve kamu diplomasisine katkıları olgusu, "tekil vaka incelemesi yöntemi"yle ele alınmıştır. Çalışmaları belli bir olay üzerine yoğunlaştırmayı öngören bu yöntemin (Özsöz, 2008: 75) veri toplama sürecinde, dokümanlar, arşiv kayıtları, görüşmeler, doğrudan gözlem, katılımcı gözlem ve fiziksel yapılar olarak altı kaynak söz konusudur (Subaşı ve Okumuş, 2017: 423). Çalışmada bu kaynaklar arasından ikisi üzerinde durulmuş; bu amaçla, dönemle ilgili başlıca belgeler niteliği taşıyan günlük gazeteler ile arşiv kaynaklarına ağırlık verilmiştir. Bunun için de öncelikle Azerbaycan basınında TRT Bakü Temsilciliği hakkında yapılan haber ve yazılar araştırılmış, çok sayıda bu tür belgeler arasından örneklemelerde bulunulacak olaylarla ilgili olanlar seçilmiştir. Bunun yanı sıra TRT Genel Müdürlüğüne hazırlanan 2004, 2005 ve 2006 yıllarına ait Faaliyet Raporları incelenmiş, TRT Arşiv Dairesi Başkanlığında bulunan TRT Bakü Temsilciliğinin 2004-2007 yılları arasında hazırlanmış olduğu programların içerikleri analiz edilmiştir.

Çalışmanın amacı ise kitle iletişim araçlarının uluslararası kamuoyu oluşturma işlevi ve kamu diplomasi aracı olarak önemi ve etkisinin ortaya konulması olarak belirlenmiştir.

Ülkelerin dış politikaları üzerinde kamuoyunun önemli bir rolü olduğu bilinmektedir. Bu anlamda kamuoyu, ülkelerin dış politikalarının üzerinde olduğu sosyo-politik yapının başlıca öğelerinden biridir (Gönlübol, 1993: 241).

Uluslararası ilişkilerde kamuoyu oluşumuna etki eden üç temel aktörden söz edilebilir. Bu aktörlerin dış politikaya yönelik ilgileri piramit şeklinde gösterilirse, tabanda, büyük çoğunluğu oluşturan ancak dış politikaya karşı ilgisiz davranan "pasif halk" yer alır. Pasif halkın en önemli özelliği savaşlar, büyük krizler gibi ender durumlar dışında edilgen olmasıdır (Isernia vd., 2002: 214). Piramidin ortasında ise dış politikaya ilgi duyan, konuyla ilgili bilgi sahibi bireylerin oluşturduğu "aktif halk" bulunur. Pasif halka göre daha küçük bir kesimi teşkil etse de, karar alıcıları etkilemek ve doğrudan ya da dolaylı olarak kamuoyu oluşturma sürecine katılmak konusunda arzulu ve etkilidir (Sönmezoğlu, 2005, s. 626). Ne var ki bu kitle, karar verme sürecine doğrudan katılmaz, yalnızca karar alıcılarla geniş halk kitlesi arasında bir tür köprü rolü üstlenir (Gönlübol, 1993: 250).

Piramidin tepesinde ise, “kamuoyu inşacıları” bulunur. Sayısal olarak oldukça az olmasına rağmen kamuoyunun kapsamının belirlenmesi ve şekillendirilmesinde başat rolü bu kesim üstlenir (Aguilar vd. 1997: 356). Hükümet, siyasal partiler ve çeşitli çıkar gruplarından oluşan bu kesimin önemli bir unsuru da kitle iletişim araçlarıdır (Powlick, 1995: 429).

Kitle iletişim araçları kamuoyu inşa edici aktör olarak sadece kanaat oluşturmaz, aynı zamanda onu iletme işlevi de üstlenir. Bu da yer verdiği görüş ve düşüncelerin, temsil ettiği düşünülen kişi ve gruplara ait olduğu şeklinde bir kabule yol açar (Sönmezoglu, 2005: 633). Bu ise medyanın, aynı zamanda önemli bir kamu diplomasisi aracı haline gelmesini sağlar.

“Devletlerin yabancı kamuoylarını bilgilendirme ve etkileme çabası” olarak tanımlanabilecek kamu diplomasisi, günümüzde dış politikadan ulusal güvenliğe, ticaret ve turizme kadar birçok alanda hükümetlerin ve özel organizasyonların etkilerini genişletme amacıyla yararlandıkları bir araç haline gelmiştir (McDowell, 2008: 7-8). Nye ise (2008: 102), “yumuşak güç” kavramıyla tanıma yeni bir boyut getirmiştir. Ona göre, birçok farklı ögenin etkide bulunduğu bu gücün ortaya çıkışında, özellikle uluslararası ölçekte yayın yapan televizyon kuruluşları, hem araç hem aktör olarak önemli bir konuma sahiptir. Diğer yandan kamu diplomasisi ile kamuoyu arasında da yakın bir ilişki vardır ve kamu diplomasisi bir anlamda kamuoyuna angaje olmaktır (Eren, 2019: 29). Bu bağlamda önde gelen uluslararası görsel medya organlarından biri olmasının yanı sıra bir kamu yayın kuruluşu vasfı taşımasından dolayı TRT’nin Azerbaycan’daki faaliyetleri kamu diplomasisi çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Ne var ki, TRT’nin Azerbaycan’daki faaliyetlerinin kamuoyu oluşumu ile kamu diplomasisi üzerindeki etkileri üzerine özgün çalışmalar yapılmadığı dikkat çekmektedir. Bu nedenle eldeki çalışma, bu konudaki ilk örneklerden biri olma niteliği taşımaktadır.

AZERBAYCAN’DA TÜRKİYE GÖRSEL MEDYASI

Sovyetler Birliği döneminde onu oluşturan on beş cumhuriyetten biri olan Azerbaycan’da, Ermenistan’ın takındığı tutum dolayısıyla, 1988’den itibaren yeni bir dönem başlamıştır. Gorbaçov’un glasnost ve perestroyka olarak adlandırılan açıklık ve yeniden yapılanma politikalarından yararlanmak isteyen Ermenistan, Azerbaycan’ın Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi’nin kendisine bağlanması için harekete geçmiş, bu amaçla ülkede büyük katılımlı gösteriler yapılmaya başlanmıştır (Mutafian, 1994: 149). Dağlık Karabağ konusunu oldu bittiye getirmeye yönelik bu çabalar, Azerbaycan’da büyük tepki meydana getirmiş, kısa sürede güçlü bir halk hareketinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. “Azatlık” adını alan bu hareket, çok geçmeden ülkedeki en güçlü siyasal aktörlerden biri haline gelmiştir (Adıgüzel, 2000: 167). Diğer yandan Sovyetler Birliği’nin ömrünü tamamladığı görülünce bağımsızlığını ilk ilan eden cumhuriyetlerden biri yine Azerbaycan olmuştur. 30 Ağustos 1991’de parlamentoda kabul edilen karar, 18 Ekim 1991’de yürürlüğe konularak tüm dünyaya tanınması çağrısında bulunulmuş; Azerbaycan’ı tanıyan ilk ülke de Türkiye olmuştur. Henüz Sovyetler Birliği varlığını sürdürürken gerçekleşen bu tanıma, başka ülkelerin de benzer bir yol izlemesinin önünü açmış (Aliyev, 1997: 369) ve Azerbaycan’ın bağımsızlığı uluslararası alanda pekiştirilmiştir.

Azerbaycan konusunun Türkiye kamuoyu gündemine gelmesi de 1988’de başlayan Karabağ olaylarıyla gerçekleşmiştir. Başlangıçta yaşananları yabancı ajans ve haber merkezlerinden ulaşan enformasyon yoluyla takip eden medya, kısa bir süre bu politikasını değiştirmiş (Paşayeva, 2019: 21), gelişmeleri kendi muhabirleri aracılığıyla aktarmaya başlamıştır. Bunda Batı medyasının Ermenistan yanlısı bir politika izlemesinin önemli etkisi olduğu görülmektedir (Avşar, 2020: 236). Azerbaycan’ın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra ise Türkiye’nin önde gelen birçok ulusal kanalı Bakü’de daimi ofisler açmış ve ülkedeki enformasyon ağını güçlendirmiştir (MTRŞ, 2004: 42).

Türkiye basını, bağımsızlığının ilk günlerden itibaren Azerbaycan’a, benzer durumdaki diğer ülkelerden daha sıcak bir tutum takınmıştır (Kalafat, 2002: 36). Türkiye merkezli çeşitli televizyon kanallarına, karasal vericilerden yayın izni verilerek kendi ulusal kanallarıyla aynı statünün tanınması, bu tutumun Azerbaycan tarafında olumlu karşılandığını ortaya koymaktadır.

Böylece Türkiye gündemi doğrudan Azerbaycan izleyicisine ulaşmaya, kamuoyu gündemini etkilemeye başlamıştır (Mikail & Tazegül, 2012: 17).

Azerbaycan'da faaliyette gösteren Türkiye televizyon kanalları, kamuoyu oluşumu açısından iki yönlü bir yayın politikası izlemeye başlamıştır. Kendi günlük yayınlarını yerel frekanslar üzerinden Azerbaycan izleyicisine ulaştırırken, bu ülkeyle ilgili hazırladıkları özel programlar ve haberlere Türkiye'deki yayınlarında yer vermiştir. Yine çeşitli haber bültenlerinde, Bakü'den periyodik şekilde günlük canlı bağlantılar yapılarak Azerbaycan ülke gündemi Türkiye kamuoyuna aktarılmıştır. Azerbaycan'la olan dil yakınlığının program ve haberlerin tercüme ya da altyazı ihtiyacını ortadan kaldırmasının da bu faaliyetleri kolaylaştırıcı etkisi olmuştur. Böylece, Azerbaycan'da faaliyet gösteren Türkiye ulusal televizyon kanalları, Dağlık Karabağ olayları nedeniyle bir tür enformatik blokaj uygulanan Azerbaycan'a daha ilk günlerden itibaren kendi gerçeklerini uluslararası kamuoyuna aktarma ve sosyal-kültürel olarak tanıtma konusunda önemli katkılarda bulunmuştur (Paşayeva, 2019: 28).

Azerbaycan tarafının Türkiye görsel medya organlarına faaliyet izni vermesinde kardeşlik bakış açısının etkili olduğu da kuşkusuzdur. Ancak, uluslararası ölçekte yayın kapasitesine sahip söz konusu televizyon kanallarının ülkede faaliyette bulunmalarının kendilerine bir destek ve seslerinin uluslararası kamuoyuna ulaştırılmasını kolaylaştırıcı bir araç rolü üstlenebileceği de düşünülmüştür (Yaqubova, 2016: 605). Bunların yanı sıra Türkiye ulusal kanalları, iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesinde de etkin rol üstlenmiştir (Seyidov, 2020: 896).

Ele aldığımız 2004-2007 arası dönemde Azerbaycan'da faaliyet gösteren Türkiye merkezli görsel yayın organlarını özel ve kamu yayıncılığı yapanlar olarak iki kategoride ele almak mümkündür.

Özel Televizyon Kanallarının Azerbaycan'daki Faaliyetleri

Türkiye özel televizyonlarının Azerbaycan'da faaliyetleri, ilk aşamada yayın saati kiralamak yoluyla başlamıştır. Bu programlarda Türkiye edebiyatı, tarihi ve sanatı üzerine çeşitli konulara yer verilmiştir (Manafova vd., 2008: 574). Ardından, 1993 yılından itibaren TGRT TV yayımları karasal vericiler yoluyla Azerbaycan'da izlenmeye, Türkiye'deki yayın eş zamanlı olarak Azerbaycan izleyicisine ulaştırılmaya başlanmıştır (MTRŞ, 2004: 42-43). TGRT, bunun yanı sıra Azerbaycan devlet televizyonu Az-Tv tarafından hazırlanan "Azerbaycan'da Bugün" programını kendi yayın ağı üzerinden Türkiye ve diğer uluslararası izleyici kitesine de iletmiştir (Enserov ve Yurdigül, 2016: 362).

NTV de söz konusu dönemde Azerbaycan'da faaliyet gösteren özel kanallar arasındadır. Kanal, kendi vericilerini kurarak 1997 yılından itibaren karasal yayına başlamıştır (Erol, 2002: 862). Bakü'de haber ofisi de açan NTV, günlük gelişmeleri haberleştirmenin yanında İstanbul ile Bakü ofislerince ortaklaşa "Günaydın Kafkaslar" adlı bir program da hazırlayarak iki ülke arasında haber köprüsü kurmuştur. Program, 1998-1999 arasında iki yıl boyunca NTV ekranlarında yer almıştır (KGK, 2021; Uyanık, 2021).

Azerbaycan'da yerel frekanslar üzerinden yayın faaliyetinde bulunan Türkiye özel kanallarından bir diğeri de Kanal D'dir (MTRŞ, 2004, s. 44). Yayınına, Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'na bağlı "Radiotezlikler (Frekanslar) Devlet Komissiyası'nın 7 Haziran 2002 tarih ve 22 sayılı kararıyla izin verilen kanal, özellikle dizi filmleriyle büyük ilgi toplamış ve Azerbaycan'ın en çok seyredilen kanallarından biri olmuştur (Yeni Müsavat, 10.06.2015).

Adı geçen kanallar, yayınlarını Türkiye Türkçesi ile gerçekleştirmiştir. Böylece henüz bağımsızlığının ilk yıllarından itibaren, kültürel bütünleşmenin başlıca etkenlerinden biri olan dilde yakınlaşmanın da yolu açılmış, özellikle genç kuşağın Türkiye Türkçesini kolay anlar ve konuşur bir duruma gelmesinde televizyonların önemli rolü olmuştur (Garibova, 2018: 24-25).

TGRT ve NTV, yayınlarına kendileri son vermiştir. Diğer özel yayın kanallarının faaliyetleri ise Milli Televiziya ve Radio Şurası (MTRŞ)'nin 2006 yılı sonlarında aldığı, yabancı kanalların ulusal frekanslar üzerinden yayın yapmalarını yasaklayan karar sonucu (Azertac, 28 Aralık 2006), 3 Ocak 2006 tarihi itibarıyla durdurulmuştur (Enserov, 2013: 74).

Ancak, Kanal D'nin yayın lisansının iptal edilmesinde, bu kanalda yayınlanan "Arena" adlı programda Azerbaycan kadınları hakkında ileri sürülen olumsuz düşüncelerin de etkili olduğu söylenebilir. Programın yayınlanmasından sonra Azerbaycan'ın radyo-televizyon üst kuruluşu Milli Televizya ve Radio Şurası (MTRŞ) ağır eleştirilere uğramış, üst kurul başkanı Nuşirevan Meherremli de gerekli önlemleri aldıklarını açıklamıştır (Yeniğün, 2006: 7). Kanalın kapatılması bu açıklamadan kısa bir süre, yeni yılla birlikte hayata geçirilmiştir. Ancak Kanal D, yasaklama kararından sonra Azerspace uydusu üzerinden yayın yapan çeşitli kablo televizyonlar üzerinden Azerbaycan seyircisine ulaşmayı sürdürmüştür. 5 Haziran 2015'te, bu kez bir başka uduyla, Azerkosmos uydusuyla sözleşme imzalaması gerektiği gerekçesiyle dağıtımını yeniden durdurulmuştur (news.day.az, 5 Haziran 2015). Ancak kablo televizyon şirketlerinin yetkilileri bunun MTRŞ'nin isteği ile gerçekleştirildiğini ifade etmiştir (Yeni Müsavat, 10 Haziran 2015). Kanala karşı takınılan bu yeni tutumun nedeninin Doğan Grubu'nun Azerbaycan'a "karşı olması" ve bu nedenle milletvekilleri tarafından sıklıkla eleştirilmesi olduğu ileri sürülmüştür (Yeni Müsavat, 10 Haziran 2015). Bu kararı Türkiye basını ise "Doğan ve Paralel Medyaya Azerbaycan'da Darbe" olarak yorumlamıştır (Yeni Akit, 6 Haziran 2015).

Kanal D, bu olaydan sonra bu kez "CityNet" kablo televizyon platformunda yer almış, faaliyetini bir yıl kadar burada devam ettirmiştir. Anılan şirketin başkanı Azerbaycan Güvenlik Bakanlığı tarafından gözaltına alındıktan sonra şirket el değiştirince, 25 Nisan 2016'da kanalın yayınları bir kez daha durdurulmuştur (Yeni Müsavat, 27 Nisan 2016). Anılan tarihten sonra da herhangi ulusal bir platformda yer verilmemiştir. MTRŞ yetkililerince son kapatılma gerekçesi kanalın yer aldığı dağıtım şirketinin el değiştirmesi ve yeni sahiplerinin kararı olarak değerlendirilmiştir (Publika, 27 Nisan 2006). Ancak yeni adı "Nar CityNet" olan şirket yetkilileri, kendilerine baskı yapıldığı ve iki ay direndiklerini, sonunda MTRŞ'nin isteğiyle Kanal D'yi yayın paketinden çıkarmak zorunda kaldıklarını açıklamıştır (Yeni Müsavat, 27 Nisan 2006). Azerbaycan basınında talebin Türkiye'den geldiği iddiasında da bulunulmuştur (Yeni Müsavat, 29 Nisan 2016).

Türkiye özel televizyonlarının Azerbaycan seyircisinin ilgisini çekmesinde Türkçe yayın yapıyor olmasının yanı sıra diziler başta olmak üzere program kalitelerinin yüksek oluşu da etkili olmuştur (Seyidov, 2020: 904). Günümüzde TRT dışında Azerbaycan'da yayın yapan Türkiye merkezli televizyon kanalı kalmamıştır. Diğer yandan Türkiye merkezli özel kanalların yayınına son verilmesi çanak anten sayısının hızla artmasına yol açmıştır (Enserov, 2013: 74). Türkiye kanalları Türksat uydusu üzerinden seyredilebilmektedir.

Azerbaycan'da Türkiye'nin Kamusal Yayın Faaliyetleri

Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinde, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) tarafından bu ülkede gerçekleştirilen yayın faaliyetlerinin önemli bir yeri vardır. TRT, ilk günlerden itibaren iki ülke arasındaki sosyal ve kültürel yakınlığın güçlenmesinde önemli bir rol üstlenmiş, kamu diplomasisi açısından da başlıca aktörlerden biri olmuştur (Kocacı, 2019: 172).

Türkiye'nin Türk Cumhuriyetlerindeki medya örgütlenmesinin ilk adımı TRT tarafından atılmıştır (Atmaca, 2003: 83; Manafova vd., 2008: 588). Önce, 28 Şubat 1990'da Avrupa ülkelerine yönelik başlatılan uluslararası televizyon yayını, 27 Nisan 1992'de TRT-Int Avrasya adıyla Azerbaycan ve Türkistan (Orta Asya) cumhuriyetlerini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Zaimoğlu, 2006: 50). 5 Nisan 1993 tarihinde ise TRT-Avrasya adıyla bağımsız bir kanal haline getirilerek Türk dünyasına yönelik programların sayısı ve içeriği artırılmıştır (TRT Kurumsal, 2021a). Kanalın amacı, Kafkasya ve Orta Asya ülkeleriyle Türkiye arasında dil, düşünce birliği yaratmak, dayanışma ve birliktelik duygusunu arttırmak, kültürel ve ticari ilişkilerin gelişmesine yardımcı olmak, Türkiye'nin ve Türk devletlerinin çok yönlü olarak tanıtılmasına katkı sağlamak olarak belirlenmiştir (TRT, 1999: 21). TRT-Avrasya, 31 Ocak 2001'de isim değiştirerek önce "TRT-Türk", bundan 7 yıl sonra 21 Mart 2009'da ise, yeni bir yapılanmayla, "TRT-Avaz" adını almıştır.

Bu tarihten sonra içerik ve yayın kalitesini daha da arttırarak kendi hazırladığı özgün programlarının yanı sıra Türk Cumhuriyetlerinin yayın kuruluşlarıyla da birlikte programlar yapmaya başlamıştır. Türk dünyasında ortak algı ve refleksler oluşturma amacıyla hareket eden kanalın Türk dünyasının ortak sesi olma işlevi daha da güçlenmiştir (Ekşi, 2017: 13).

Öte yandan TRT-Avrasya kanalını hayata geçirmesinden üç yıl sonra TRT'nin iki ülke ilişkilerindeki rolünü güçlendiren önemli bir gelişme daha yaşanmıştır. 7 Aralık 1995'te Bakü'de imzalanan anlaşma ile TRT'nin ana kanalı TRT-1'in Azerbaycan genelinde kiralanan yerel vericiler yoluyla karasal olarak seyredilebilmesine imkân sağlanmıştır (Hüseynova, 2007: 70). Bu bağlamda bağımsız Türk cumhuriyetleri içerisinde en yoğun işbirliğinde bulunan ülkenin de Azerbaycan olduğu görülmektedir. İlk günlerden itibaren bu ülkeyle ilgili haber ve programa daha çok yer verilmiş, diğer cumhuriyetlerin aksine çok sayıda ortak yayın gerçekleştirilmiştir (SAMF, 2010: 86).

TRT, bölgeye yönelik yayınlarında "(Azerbaycan'ın) hak ve menfaatlerinin her zaman ve her zeminde dile getirilmesine ve korunmasına yardımcı olma(yı)" hedeflemiştir (TRT, 1999: 158). Bu hedef, Türk dış politikası ile de uyumludur. Çünkü Türkiye, diğer Türk Cumhuriyetlerine göre Azerbaycan'a başlangıçtan itibaren özel bir yer vermiştir (Sönmezoğlu, 2006: 710). TRT de, bu hedef doğrultusunda mümkün olduğunca Azerbaycan iç politikasına yönelik eleştirel bir tutum takınmamaya çalışmış, asıl olarak her alanda destek vermeye, tezlerinin uluslararası kamuoyuna ulaştırılmasına aracı olmaya çabalamıştır. Nitekim Haydar Aliyev, "Türkiye telekanalları ile Azerbaycan hakikatlarının dünyaya çatdırılmasının" önemini açık şekilde dile getirmiştir (Hüseynova, 2007: 72). Bu bağlamda, uluslararası haber kuruluşlarınca görmemezlikten gelinen ya da farklı yansıtılan birçok gelişme, TRT tarafından Azerbaycan'ın bakış açısıyla dünyaya duyurulmuş, ülke lehine uluslararası bir kamuoyu oluşumuna katkı sağlanmasına destek verilmiştir (Yaqubova, 2016: 615). 1992 yılında yaşanan Hocalı olayının dünya kamuoyuna duyurulması, daha başlangıçta TRT'nin üstlendiği bu rolü yansıtan en çarpıcı örneklerinden biridir.

Dağlık Karabağ'ın Hocalı kentinde, içinde Rus askerlerinin de bulunduğu düzenli Ermeni ordu birlikleri, 1992 yılı 25 Şubatını 26 Şubata bağlayan gece yüzlerce sivil Azerbaycanlıyı katletti (Novruzoglu ve Oguz, 2002: 24-25). Öldürülenler arasında çok sayıda kadın, yaşlı ve çocuğun bulunduğu bu katliam, dönemin Azerbaycan yetkililerinin de olayı gizleme çabalarından dolayı (Ağbabalı, 1997: 3; Qurbanı, 2004: 4) uluslararası basında yeterince yer bulamamıştı. Olayın, dünya gündemine gelmesini sağlayan TRT olmuştur (Torun, 2019: 153). Görüntülerin yayınlanmasını sağlayan gazeteci İrfan Sapmaz (Aydınlık, 26 Şubat 2019) bunu; "O zaman bildiğiniz gibi tek kanal vardı, TRT. Aynı zamanda yurtdışı muhabiri olarak TRT'ye de çalışıyorduk. TRT'ye hemen görüntüleri gönderdik çünkü bu milli bir meseleydi. TRT de tüm dünyaya katliam görüntülerini yayınladı" sözleriyle dile getirmektedir. Katliam görüntülerinin TRT aracılığıyla yayınlanması, Dağlık Karabağ sorununa yönelik uluslararası bakış açısında önemli bir değişime kapı aralamıştır. Katliamın duyulmasıyla birlikte, o güne kadar olaylardan sadece Azerbaycan tarafını sorumlu tutma eğilimine sahip olan Batı basınında Ermenileri eleştiren çeşitli haber ve yazılar da yayınlanmaya, konu uluslararası düzeyde dikkat çekmeye başlarken (Azərbaycan, 26 Şubat 1993: 1; Paşayeva, 2019: 29), katliam görüntüleri, Azerbaycan'ın Karabağ sorununda Ermenilerin tutumuyla ilgili en güçlü tezlerinden biri haline de gelmiştir.

TRT, Dağlık Karabağ sorununda Azerbaycan'ı destekleyici haber ve programlar yapmaya bu olaydan sonra da devam etmiştir (Paşayeva, 2019: 29). Dolayısıyla bağımsızlığının ilk günlerinden itibaren Azerbaycan'da hem kamuoyu oluşturma hem de kamu diplomasisi açısından etkili bir aktör rolü üstlenmiştir. Azerbaycan'da temsilcilik açmasının bu rolünü daha da güçlendirmeye yönelik olduğu söylenebilir.

KÜLTÜREL İLİŞKİLERDE TRT BAKÜ TEMSİLCİLİĞİNİN ROLÜ

TRT, Türk Cumhuriyetlerine yönelik televizyon yayınlarının yanı sıra temsilcilik açma yoluyla da işbirliğini geliştirme politikası izlemiştir. Bu bağlamda ilk olarak 1999'da Aşkabat (Türkmenistan)'da, ertesi yıl Bakü (Azerbaycan), 2004'te Taşkent (Özbekistan) ve son olarak da, 2015'de adı Nur-Sultan olacak olan Astana (Kazakistan)'da temsilcilik açılmasına karar verilmiştir. Bu politikanın gerekçesi, ortak tarih ve kültüre sahip olunan bu ülkelerle ilgili gelişmeleri Rusya ve Batılı kaynaklar yoluyla izleme zorunluluğunu ortadan kaldırmak, olayları birinci elden Türkiye ve dünya kamuoyuna duyurabilmek olarak açıklanmıştır (TRT, 2009: 10). Öte yandan temsilcilikler, günlük gelişmeleri haberleştirmenin yanı sıra programlar da hazırlayarak, faaliyet gösterdikleri ülkenin sosyal, kültürel, tarihi vb. yönlerinin bilinmesine yardımcı olmakla da görevlendirilmiştir.

Ele alınan dönemde, TRT'nin dış ülkelerdeki bürolarının iki ayrı yapıda organize edilmiş olduğu görülmektedir. Birincisi, haber bürolarıdır. Kadrosu, muhabir ve kameramandan oluşan büroların görevi, ilgili ülkede meydana gelen önemli siyasal, ekonomik, kültürel vb. gelişmeleri izleyerek haberleştirmektir. Haber bürolarının sorumluluğu muhabire verilmiştir. İkinci tür yapılanma ise temsilciliklerdir. Haber bürolarından farklı olarak, haber hizmetleriyle birlikte televizyon ve radyo programları da hazırlayabilecek bir örgüt şemasıyla donatılmıştır (TRT Yurt Dışı, 1999). Muhabir ve kameraman dışında prodüktör ve montajcı gibi asli kadrolar da ihdas edilmiştir. En az birer kişiden oluşan bu kadroların sayısının ihtiyaca göre arttırılabilmesi de öngörülmüştür. Bunun dışında, gerektiğinde yerinden hizmet alımı da yapabilmesine imkân sağlanmıştır. Temsilciliklerin başında ise ayrı bir kadro tahsis edilen "temsilci" bulunmaktadır. Temsilciye, ele aldığımız dönemde yürürlükte olan TRT Yurt Dışı Bürolarının Çalışma Usul ve Esasları Yönetmeliği uyarınca, bir tür diplomatik misyon da yüklenmiş, idari sorumluluğun yanı sıra ilgili kurum ve kuruluşlar ile TRT arasındaki ilişkileri yürütmek görevi verilmiştir (TRT Yurt Dışı, 1999). Başlangıçta doğrudan TRT Genel Müdürü'ne bağlı olarak faaliyet gösteren temsilcilikler, 2009 yılında yeni oluşturulan Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı'na bağlanmıştır (Resmi Gazete, 20 Ekim 2009). Hali hazırda ise tüm yurtdışı bürolar "temsilcilik" olarak tanımlanmaktadır (TRT Kurumsal, 2021b).

Açılması hakkındaki karar 2000 yılında verilen TRT Bakü Temsilciliği, gerekli yasal işlemler tamamlandıktan sonra faaliyetine 2 Haziran 2001'de başlamıştır. Temsilcilik, kuruluş yönetmeliği doğrultusunda Azerbaycan'ın tarihi, kültürü ve sosyal hayatını tanıtmayı temel amaçlarından biri olarak belirlemiştir. Ancak, ilk yıllarda daha çok habere ağırlık verdiği, program sayısının az olduğu dikkat çekmektedir. Hazırlanan programlarda da iki ülke arasındaki ortak tarihi olaylar ön plana çıkmaktadır. Osmanlı Ordusunun Azerbaycan Harekâtını konu alan "Onbeşlilerin Türküsü" adlı belgesel bunlardan biridir. Belgesel, hazırlandığı günlerde Türkiye tarih yazımında pek bilinmeyen, araştırılmamış bir konu olan Kafkas İslam Ordusu hakkındadır. Belgeselin yayınlanması, konunun Azerbaycan kamuoyu gündemine gelmesine de etki etmiştir (Şahinoğlu, 27 Şubat 2008).

TRT Bakü Temsilciliği'nin Azerbaycan'daki faaliyetlerinde 2004 yılı Eylül ayından sonra önemli bir dönüşüm yaşandığı, yayınların hem içerik ve hem de sayı bakımından oldukça zenginleştiği görülmektedir (525-ci Qəzet, 19 Kasım 2004: 3). Kültür-sanattan belgesel ve haber programlarına kadar Azerbaycan'la ilgili çeşitli yapımlar hayata geçirilmiştir (TRT, 2005: 484-486; TRT, 2006: 366-367; TRT, 2007: 352-353). Aynı şekilde haberlerin sayısında da ciddi bir artış olmuş, siyasal ve ekonomik ağırlıklı haberlerin yanı sıra sosyal, kültürel ve aktüel nitelikli haberler de yapılmaya başlanmıştır (TRT, 2005: 486-487; TRT, 2006: 367-368; TRT, 2007: 354-355; Olaylar, 6-8 Ağustos 2005: 4). Örneğin 2004'te, büyük kısmı yılın ikinci yarısında olmak üzere 410 haber hazırlandığı görülmektedir (TRT, 2005: 487). Haberlerin 53'ü Türkiye'den Azerbaycan'a gelen çeşitli düzeydeki heyetlerin temasları, 30'u Dağlık Karabağ, 45'i Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı (BTC), 58'i Kuzey ve Güney Kafkasya'daki gelişmeler, 11'i spor, 11'i Azerbaycan'la ilgili iç gelişmeler, 102'si ise bu ülkenin dış politikasıyla ilgili konular üzerinedir. Buna göre günlük haber ortalaması 1,12 gibi önemli bir orana ulaşmıştır. Diğer yandan hazırlanan haberlerin yaklaşık dörtte biri özel haber niteliği taşımaktadır.

TRT Bakü Temsilciliği'nin faaliyetlerindeki bu canlılığın, Azerbaycan basınının da dikkatini çektiği görülmektedir. Örneğin ülkenin önde gelen gazetelerinden 525-ci Qəzet'e göre (30 Ekim 2004: 12), "TRT'nin Bakü temsilciliği" Azerbaycanlı sanatçıları Türkiye'de ve kanalın yayınlandığı bütün ülkelerde tanıtmak amacıyla faaliyete geçmiştir. Paritet gazetesi de (16-18 Ekim 2004: 5) aynı konuya değindikten sonra, TRT'nin Azerbaycan'la ilgili hazırladığı bu programların dünyanın üçte ikisi tarafından izlendiğini dile getirmektedir.

Böylece TRT Bakü Temsilciliği'nin faaliyetleri, 2004 yılının ikinci yarısından itibaren Azerbaycan gündeminde yoğun şekilde yer almaya, kamuoyunun dikkati temsilcilik faaliyetleri üzerine çekilmeye başlamıştır. Bunun, kamuoyunu oluşturma ve kamu diplomasisine katkı bağlamında önemli olduğu açıktır. Çünkü kamuoyunun oluşumu için önce halkın dikkatinin çekilmesi gerekir. Bunun en önemli aracı ise basındır (Avşar, 2020: 54).

Bakü Temsilciliği'nin faaliyetlerini güçlendirmesinde, 2003 yılında TRT Genel Müdürlüğüne atanan Şenol Demiröz'ün Azerbaycan'a yönelik bakış açısının da etkisi olmuştur. Bu bağlamda Demiröz, 2004 yılı Kasım ayında Bakü'ye gerçekleştirdiği resmi ziyaret sırasında Cumhurbaşkanı İlham Aliyev başta olmak üzere çeşitli yetkililerle görüşerek iki ülke yayın kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmeye yönelik önemli adımlar atmıştır. Bunlardan biri TRT ile Azerbaycan Devlet Radyo ve Televizyon Şirketi (Az Tv) arasında karşılıklı yardım ve işbirliğini öngören anlaşmadır (Kaspi, 26 Kasım 2004: 1). Anlaşma, TRT ile yabancı bir yayın kuruluşu arasında imzalanan ilk işbirliği anlaşmalarından biri olma özelliği de taşımaktadır. Demiröz'ün resmi temaslarından sonra Bakü Temsilciliği tarafından organize edilen basın toplantısı da büyük ilgiyle karşılanmış ve önde gelen tüm görsel ve yazılı basın tarafından haberleştirilmiştir. Demiröz buradaki açıklamasında, "Kardeş Azerbaycan'a münasebetimiz diğer ülkelere münasebetimizle aynı tutulamaz" diyerek TRT'nin Azerbaycan'a yönelik yayın politikasının farklılığını dile getirmiştir (525-ci Qəzet, 26 Kasım 2004: 1). Dağlık Karabağ konusunda da "Karabağ Türk ve Azerbaycan meselesi olduğundan dünya susuyor" diyerek, konumuz bağlamında, Azerbaycan kamuoyunun en duyarlı olduğu bir noktaya da temas etmiştir (Üç Nöqtə, 27 Kasım 2004: 1). Demiröz, Azerbaycan iç ve dış politikasıyla ilgili başka konularda da kamuoyunun dikkatini çekecek mesajlar vermiş, açıklamaları başta, devletin en önemli resmi gazetesi olan Xalq (27 Kasım 2004: 4) olmak üzere tüm Azerbaycan yazılı ve görsel basını tarafından geniş şekilde haberleştirilmiştir.

TRT Bakü Temsilciliği'nin Azerbaycan'da kamuoyu oluşturma ve kamu diplomasisine katkı anlamındaki asıl faaliyetleri ise 2005 Ocak ayından itibaren başlamıştır (Niftaliyev, 2006a: 55). Bu bağlamda ilk adım olarak Azerbaycan'ın tarihi, kültürü, coğrafyası ve sanat dünyasını konu alan beş yeni program hayata geçirilmiştir. Ülkede TRT'nin gündem oluşturmaya anlamında önemli bir adım olacak bu programlar Adım Adım Kafkaslar, Ziyalılarla Kültür Gezileri, Bakü Esintileri, Hazar'dan Bakış ve Hayat Akarken adlarını taşımaktadır (Azerbaycan, 6 Ocak 2005: 3).

Belgesel türde hazırlanan "Adım Adım Kafkaslar", Azerbaycan merkezli olarak tüm Kafkas coğrafyasının kültürünü, sosyal hayatını, folklorunu, tarihi ve turistik yerlerini anlatmayı amaçlamış ve 42 bölüm devam etmiştir (TRT Arşiv, 2009a: 87-91). Bu süre zarfında Azerbaycan'ın tüm şehir ve bölgelerine gidilerek çekimler gerçekleştirilmiş ve hazırlanan programlar TRT-Türk kanalının yanı sıra TRT-Int ile TRT-2 kanallarında da gösterilmiştir. Belgeselde "20 Ocak", "Hocalı Katliamı" ve "Kuba Faciası" gibi Azerbaycan'ın yakın tarihinin önemli olaylarına da yer verilmiştir (TRT Arşiv, 2009a: 87). Basında, programların Azerbaycan gerçeklerini ön plana çıkaracağı ifade edilmiştir (525-ci Qəzet, 5 Ocak 2005: 1).

"Ziyalılarla Kültür Gezileri" belgeseli ise önde gelen aydınların gözüyle Azerbaycan'ın tarihini, kültürünü, coğrafyasını dünyaya anlatmayı hedeflemiştir (525-ci Qəzet, 5 Ocak 2005: 1). Programın adının da Azerbaycan ve Türkiye Türkçelerinde hâlihazırda kullanılan iki kelimenin -"ziyalı (aydın)" ve "kültür (medeniyet)"- kelimelerinin bir araya getirilmesi ile oluşturulduğu ve bu yolla ortak kültürel zemine işaret edildiği dikkat çekmektedir. 22 bölüm hazırlanan belgesel, 2005 Ocak ayından 2006 yılı Haziranına kadar on beş günde bir, sonraki dönemde ise aylık olarak TRT-Türk ve TRT-Int kanallarında gösterilmiştir.

Programda ülke aydınlarının gözüyle Azerbaycan tarihinden bilim, edebiyat ve sanat kuruluşlarına, geçmişte iz bırakan şahsiyetlerden önemli olaylara sahne olan mekânlara kadar birçok konu TRT ekranları aracılığıyla dünyanın dört bir yanına ulaştırılmıştır (TRT Arşiv, 2009b: 1397-1398). Daha sonra belgesel metinleri deşifre edilerek “Aydınların Gözüyle Azerbaycan” adıyla kitaplaştırılmıştır (Avşar, 2007). Böylece, başka türlü bir araya getirilebilmesi zor olan çok sayıda uzmanın anlatımlarıyla bir anlamda ülkenin sosyal ve kültürel tarihine ışık tutulmuştur. Diğer yandan hazırlanan kitap, aynı zamanda belgesel filmlerin tarih yazımına katkısına da örnek oluşturmaktadır. “Bakü Esintileri” ise bir kültür-sanat programı olarak tasarlanmıştır. Ayda bir yayınlanan programın amacı, Bakü’de gerçekleşen çeşitli kültür ve sanat etkinliklerine, tiyatro oyunları ve konserlerin yanı sıra önemli sanat adamlarını anma günlerine yer vermek, Azerbaycan sanat dünyasını tanıtmak olarak belirlenmiştir (525-ci Qəzet, 5 Ocak 2005: 5). Programın her bir bölümünde Azerbaycan’ın önde gelen bir sanatçısıyla yapılan özel bir röportaja da yer verilmiştir. Böylece sanat ve edebiyat insanlarıyla da bağlantı kurarak, olumlu bir Türkiye algısı sağlanmak istendiğinin amaçlandığı söylenebilir. Bunda da başarılı olduğu ülke basını ve hatta resmi kurumlarının tutumlarından açıkça görülebilmektedir. Nitekim anılan odaklarca, TRT’nin Azerbaycan’a özel kültür-sanat programı hazırlaması, Türkiye’nin Azerbaycan kültürüne gösterdiği duyarlılık olarak değerlendirilmiştir (Az Tv, 25 Ocak 2005; Diaspora.az, 21 Şubat 2005; 525-ci Qəzet, 15 Mart 2005: 7; Üç Nöqtə, 26 Mayıs 2006: 5).

“Hazar’dan Bakış” adlı 30 dakikalık haber programı ise Azerbaycan’daki siyasi, ekonomik ve dış politikada yaşanan olaylara yer vermeyi amacıyla hazırlanmıştır (525-Qəzet, 5 Ocak 2005: 1). Bu bağlamda, ülke gündemi hazırlanan özel dosyalar ve önde gelen uzmanların analizleriyle izleyicilere aktarılmıştır (Allahverdiyev, 2007: 34). Programda işlenen konular ve içerikleri incelendiğinde Türkiye-Azerbaycan ilişkileri ile Azerbaycan’daki dış politika gelişmelerine ağırlık verildiği görülmektedir. Dağlık Karabağ, Hazar’ın statüsü gibi sorunların ele alınmasında da Azerbaycan’ın bakış açısı ve tezlerine uygun bir dil kullanıldığı dikkat çekmektedir (Üç Nöqtə, 1 Şubat 2005: 5; 525-ci Qəzet, 3 Şubat 2006: 7; Ekspress, 17-20 Kasım 2006: 5).

“Hayat Akarken”, Azerbaycan merkezli hazırlanan bir başka programdır. TRT Haber Dairesi için gerçekleştirilen programda, günlük hayatın içinden seçilen olaylara yer verilmiştir (525-ci Qəzet, 5 Ocak 2005: 5).

Temsilciliğin kamuoyu oluşturma ve kamu diplomasisi açısından etkinliğinin artması ve basının sürekli ilgi odağında kalmasını sağlayan asıl gelişme, yeni hazırlanacak söz konusu programların bir basın toplantısıyla kamuoyuna duyurulmasından sonra ortaya çıkmıştır. Temsilcilik ofisinde düzenlenen bu toplantı, basının dikkatinin temsilciliğe yönelmesini sağladığı gibi temsilciliğin de her bir programın yayınından önce basın duyuruları yoluyla ilgiyi devam ettirme başarısı gösterdiği dikkat çekmektedir. Bunun kamuoyu oluşumu açısından oldukça önemli olduğu açıktır. Çünkü günümüz toplumlarında bireyler ve gruplar kendi güncel hayat deneyimlerinin dışında kalan olay ve oluşumlardan genellikle kitle iletişim araçları aracılığıyla bilgi sahibi olabilmektedir. Kitle iletişim araçları “belki bize bir tohumun yeraltında nasıl çimlendiğini anlatmazlar ama filizin toprak yüzeyine ilk çıkışını duyurabilirler (Lippman, 1956: 216). Bunun yanı sıra kamuoyu, gelişmelerden ancak basının kendilerine ilettiği kadar haberdar olabilir (Schramm, 1965: 127). Kamuoyu, olayları genellikle medyanın yansıttığı ve tanımladığı biçimde kavrar. Böylece basın, bir yandan kamuoyunun oluşmasında ilk aşama olan bilgi iletilmesi işlevini üstlenirken, aynı zamanda kanaat oluşturmada da etkin bir rol oynamış olur (Sezer, 1972: 11). Bunun yanı sıra kamu diplomasisinin üçüncü boyutunu oluşturan kalıcı ilişkilerin kurulmasının önemli araçlardan biri de yine medyadır ve uluslararası kitle iletişim araçları, ilgili ülke kamuoyu için çekicilik meydana getirme etkisine de sahiptir (Nye, 2008: 102). Dolayısıyla Bakü Temsilciliği ile ilgili haberlerin niteliği ve yaygınlığı, TRT, dolayısıyla temsil ettiği Türkiye’ye yönelik çekicilik oluşması yönüyle de kamu diplomasisine katkıda bulunma rolü oynamıştır.

Nitekim TRT Bakü Temsilciliği'nin düzenlediği basın toplantılarına devletin resmi yayın organları dâhil hemen tüm ulusal basının geniş yer verdiği ve olumlu bir bakış açısıyla haberleştiği dikkat çekmektedir. Örneğin, Azerbaycan Milli Meclisi'nin yayın organı Azərbaycan gazetesi (6 Ocak 2005: 7), temsilciliğin tanıtım toplantısını "TRT Azerbaycan'ı dünyaya tanıdır" başlığıyla haberleşmiştir. Aynı şekilde iktidar partisinin yayın organı Yeni Azərbaycan gazetesi de (5 Ocak 2005: 1), haberi birinci sayfasından görmüş ve "TRT bu yıldan ülkemizde programlarının sayısını arttırır" başlığının altında "Maksadımız Azerbaycan'ı bütün dünyaya tanıtmaktır" spotunu öne çıkarmıştır.

Tarafsız yayın yapan ülkenin en etkin gazetelerinin de benzer şekilde davrandıkları gözlenmektedir. Örneğin 525-ci Qəzet (5 Ocak 2005: 1 ve 5), toplantıyı birinci sayfasından ve geniş bir şekilde görmüş; "Azerbaycan'ı dünyaya tanıtmaktan şeref ve gurur duyuyoruz" ifadesini başlığa çıkararak temsilciliğin hazırlayacağı programların içeriklerine ayrıntılı şekilde yer vermiştir. Ekspres gazetesi (5 Ocak 2005: 1) TRT'nin Azerbaycan'ın sesini dünyaya duyuracağı ifadesini başlığa çekerken, bir diğer önde gelen basın organı Olaylar gazetesi (5 Ocak 2005: 7), "TRT Bakü Temsilciliğinin yeni programları" başlığını kullanarak, hazırlanacak 5 program yoluyla Azerbaycan'ın dünyaya farklı yönleriyle tanıtılacağını duyurmuştur. Ayna gazetesinde de "Azerbaycan TRT-nin yeni layihalarında / TRT'nin Bakü Temsilciliği yayım dairesini bu yıldan genişletecek" şeklinde yer verilmiştir (Rəhimqızı, 2005: 1 ve 4).

Muhalefet partisi Azerbaycan Halk Cephesi Partisi'nin resmi yayın organı olan Azadlıq gazetesine göreyse (12-14 Şubat 2005: 12) "TRT Azerbaycan'a dikkatini arttır(maktadır)".

Basın toplantısını Azerbaycan devlet televizyonu Az Tv de haberleşmiştir (5 Ocak 2005). "TRT Azerbaycan'ı dünyaya tanıdır" spotuyla duyurulan haberde, "Türkiye'nin TRT televizyonunun Bakü'deki nümayendeliğinin faaliyeti neticesinde" yeni yılın ilk günlerinden itibaren Azerbaycan'la ilgili programların sayısının arttırılacağı dile getirilmiş, programların içeriklerinden övgüyle söz edilmiştir. Aynı şekilde Azertac, APA, Azernews gibi önde gelen resmi ve özel haber ajansları da toplantıyı geniş olarak abonelerine geçmiştir.

TRT'nin Azerbaycan'la ilgili yapacağı açıkladığı programların böylesine geniş yelpazede olumlu bir bakış açısıyla duyurulmasının basının gündem oluşturma işlevi ve kamuoyu oluşturma etkisi anlamında son derece önemli olduğu kuşkusuzdur. Diğer yandan basında yer alan görüş ve düşünceler, kamuoyunda bunları ortaya koyanların temsil ettiği düşünülen kişi ve gruplara ait olduğu şeklinde bir kabule yol açar (Sönmezoglu, 2005: 633). Dolayısıyla bir kamu kurumu olduğundan TRT'nin faaliyetlerinin de Türkiye ile özdeşleştirileceği açıktır.

TRT Bakü Temsilciliği'nin basın toplantısında duyurulan programları hayata geçirmede de başarılı olduğu görülmektedir. Örneğin Ocak 2005-Haziran 2005 tarihleri arasındaki altı aylık dönemde, Azerbaycan'la ilgili 60 bölüm program yayınlanırken, ayrılan yayın süresi 52 saate ulaşmıştır. Haber merkezine ise 72'si özel olmak üzere 174 haber geçilmiştir (Lider Tv, 1 Temmuz 2005; Kaspi, 2 Temmuz 2005; TRT, 2006: 368).

Azerbaycan yazılı ve görsel basını, TRT Bakü Temsilciliği'nin programların yayınlanmasından önce servis ettiği basın duyurularına da geniş şekilde yer vermiştir. Bu bağlamda 2004-2007 arasında ülkenin önde gelen gazeteleri, televizyon kanalları, haber ajansları, birçok resmi/özel kurum ve kuruluşun internet siteleri ve çeşitli bölgesel televizyon kanalları dâhil olmak üzere Azerbaycan görsel ve yazılı basınında yüzlerce haber yayınlanmıştır (TRT, 2007: 368). Bu, Temsilciliğin gündem oluşturmada oldukça başarılı olduğunu ortaya koymaktadır.

Temsilcilik, kendi yayın faaliyetlerinin yanı sıra Türkiye ile ilgili başka gelişmeleri de basın bültenleri hazırlayarak duyurmaya gayret etmiştir. Bu duyurular da yine gazete sayfaları ve televizyon haber bültenlerinde sıkça yer bulmuştur. Bunun en ilginç örneklerinden biri, güneş tutulmasıyla ilgili duyurunun gördüğü ilgidir. 29 Mart 2006'da meydana gelecek tutulmanın en iyi olarak Türkiye'den izlenebileceği ve TRT'den naklen yayınlanacağı konusundaki duyuru, ülkenin hemen tüm günlük gazeteleri ve önde gelen haber ajanslarınca, "TRT Bakü Temsilciliğinden verilen malumata göre" ibaresiyle haberleştirilmiştir.

Örneğin Yeni Azərbaycan (29 Mart 2006: 3) “asrın ilk tam güneş tutulması / TRT tabiatın mucizesini canlı yayımlayacak” derken, Azadlıq (29 Mart 2006: 14) “Bugün güneş tutulacak / TRT kanalı bu prosesi canlı yayımlayacak” başlığıyla duyurmuştur. Şərğ, 525-ci Qəzet, Olaylar, Həzər, Ekspres, Yeni Müsavat ve Üç Nöqtə gibi önde gelen diğer gazetelerin de hemen hepsi haberin anonsunu birinci sayfadan görerek, basın bülteninde yer verilen bilgileri kamuoyuyla paylaşmıştır. Öyle ki devletin resmi haber ajansı Azertac bile haberi (28 Mart 2006), “Türkiye Radio-Televiziya Kurumunun (TRT) Bakü temsilciliğinden Azertac’a bildirmişler” ibaresiyle abonelerine geçmiştir. Bu örnek olay, TRT Bakü Temsilciliği’nin Azerbaycan basını açısından önemli bir haber kaynağı haline geldiğini ve güvenilirlik sağladığını göstermektedir. Güvenirlik ise kamu diplomasisinin etkinliği açısından önemli bir yumuşak güç etkenidir, çünkü dış politika, güvenilirliğe dayalı bir rekabet alanına dönüşmüş durumdadır (Nye, 2008: 100).

Temsilcilik, aynı şekilde, özellikle Türkiye’de yaşanan Azerbaycan’ı ve bu ülkenin çıkarlarını ilgilendiren önemli gelişmeleri de haberleştirerek Azerbaycan kamuoyu ile paylaşmıştır. Hocalı katliamının TBMM’nde görüşülmesiyle ilgili Şərğ gazetesinde (24 Şubat 2006: 1) yer alan haber bu örneklerden biridir. Gazete söz konusu haberi, açıklamanın TRT Bakü Temsilciliği tarafından yapıldığını ifade ederek, “Hocalı soykırımı bugün Türkiye Büyük Millet Meclisinde müzakereye çıkarılıyor” başlığıyla duyurmuştur. Azerbaycan kamuoyunun son derece duyarlı olduğu bir konuda TBMM’nin Azerbaycan’ın sorunlarını sahip çıktığının gündem yapılmasının kamuoyunda Türkiye’ye yakınlık duygusunu daha da arttıracığı açıktır.

Temsilciliğin faaliyetlerinin kamuoyunda uyandırdığı ilginin bir sonucu olarak da yazılı ve görsel basında temsilci ile çok sayıda röportaj yapıldığı görülmektedir. Hemen tüm ulusal gazeteler ve televizyonlarca gerçekleştirilen bu röportajların ana temasının TRT’nin Azerbaycan gerçeklerini haber ve özel programlar yoluyla dünyaya nasıl anlattığı ve Türkiye’nin her zaman Azerbaycan’ın yanında olacağı mesajı olduğu görülmektedir. Hemen hepsinin anonsları gazetelerin birinci sayfalarından verilen bu röportajların başlıklarının bile konunun anlaşılabilirliği açısından yeterince aydınlatıcı olduğu söylenebilir:

“Kardaş Azerbaycanı TRT’nin yayımlandığı her bir ülkede tanıtmak istiyoruz” (525-ci Qəzet, 25 Kasım 2004: 13); “Bizim amalımız Azerbaycan’ın hak sesini bütün dünyaya ulaştırmak, respublikaya elimizden geldiği kadar fayda vermektir” (Hərbi And, 27 Şubat 2005: 7); “TRT kardaş harayımı dünyaya yaydı” (Türküstan, 3 Mart 2005: 5); “İTV siyasi tesirden uzak olmalıdır” (Nəbz, 23 Nisan 2005); “Bütün programlarımızda Dağlık Karabağ’dan söz ediyoruz / Maksadımız hakikaten Azerbaycan’ın sesi olmaktır” (Xəzər, 8 Haziran 2005: 4); “Türk dünyasındaki meseleler siyasi değil, medeni (kültürel) olarak ilerlemeli” (Şərğ, 30 Haziran 2005: 10); “Dördüncü hakimiyetin gücü seçim zamanı ortaya çıkar” (Ekspres, 2 Eylül 2005: 7); “İctimai Tv milli çıkarları korumalıdır” (İctimai Qəzet, 11 Eylül 2005: 9); “Azerbaycan’da süratli inkişaf olmakta / TRT’nin imkanları çerçevesinde bu terakkiyi dünya kamuoyuna duyurmaya çalışıyoruz” (Həftə İçi, 26-28 Eylül 2005: 5); “TRT dünyanın önde gelen yayım kurumlarından biridir” (Tehsil Problemləri, 1-10 Kasım 2005: 5); “Hocalı faciasını dünyaya anlatabilsek, 1905’te, 1918’de baş verenleri de, 1915 yılı ‘Ermeni soykırımı’nın uydurma olduğunu da dünyaya ispatlayabiliriz” (Ekspres, 16 Şubat 2006: 12); “Azerbaycan Orta Asya ile Türkiye arasında köprüdür” (Yeni Azərbaycan, 22 Şubat 2006: 6); “Karikatür krizinde milyonlarca insanın hissiyle oynadılar” (Mərkəz, 21 Şubat 2006: 7); “Azerbaycan büyük medeniyete sahiptir / Özel kanallar da kültüre, güzel sanatlara çok yer ayırmalıdır” (Mədəniyyət, 9 Eylül 2006: 9); “TRT’nin Azerbaycan’a hususi bir bakışı var” (Paritet, 21-22 Kasım 2006: 7); “Azerbaycan ve Türkiye arasında medeni ve ictimai münasebetlerin inkişafı vaciptir” (Xalq Cəbhəsi, 22 Kasım 2006: 4); “Azerbaycan Türk dünyası için bir köprüdür” Olaylar, 20 Aralık 2006: 4); “Televizyon işlek değirmen gibidir” (Xəzər, 28 Mayıs 2007: 11). Bu bağlamda Azerbaycan devlet televizyonu Az Tv’nin yayın organı Tv Plyus dergisinde de TRT Bakü Temsilciliği’nin faaliyetlerini konu alan özel dosya haberi yayınlanmıştır (Allahverdiyev, 2007: 33-35).

Dolayısıyla söz konusu dönemde TRT Bakü Temsilciliği, kamuoyu oluşumu açısından önemli olan kanaat oluşturma misyonu da üstlenmiş, temsilci aracılığıyla dile getirilen görüş ve düşünceler, basın yoluyla geniş kitlelere ulaştırılmıştır.

Diğer yandan 2004-2007 arası dönemde TRT'nin Azerbaycan'la ilgili programlarının sayı bakımından olduğu kadar yayın saati bakımından da önemli bir artış gösterdiği dikkat çekmektedir. TRT Bakü Temsilciliği, 2004-2007 arasında TRT-1, TRT-2, TRT-Int ve TRT-Türk kanallarının haber bültenlerine, Türkiye'nin Sesi Radyosu ve Ankara, İstanbul, İzmir, Trabzon ve Erzurum Radyoları ile internet sitesine iki bine yakın haber göndermiştir (Üç Nöqtə, 2 Kasım 2007: 14). Son bir yılda hazırlanan 850 haberin ise 145'i Dağlık Karabağ, 102'si Azerbaycan ekonomisi, 94'ü BTC, 150'ye yakını da Türkiye-Azerbaycan ilişkileri hakkındadır (Xalq Cəbhəsi, 2 Kasım 2007: 12).

Temsilciliğin konumuz açısından dikkat çeken bir başka faaliyeti de çeşitli sosyal içerikli kampanyalara öncülük etmesidir. Bunlardan biri lösemili çocuklar için düzenlenen kan verme kampanyasıdır. TRT'nin öncülüğünde Azerbaycan'da faaliyet gösteren Türkiyeli basın mensuplarının katılımıyla düzenlenen kampanya, kamuoyunda önemli bir yankı uyandırmıştır. Örneğin resmi haber ajansı Azertac (20 Nisan 2006), "TRT'nin Bakı temsilciliğinde kanverme kampanyası geçirilmiştir" başlığıyla yer verdiği haberde, Türkiyeli gazetecilerin Azerbaycan'ın hak sesini dünyaya duyurmanın yanı sıra iki ülke arasındaki kardeşlik ilişkilerini güçlendirmede de önemli rol oynadıkları dile getirilmiştir. Haber, Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı'nın resmi yayın organı olan Xalq gazetesi başta olmak üzere çok sayıda yayın organında da aynı yaklaşımla yer bulmuştur.

TRT Bakü Temsilciliği'nin iki ülke kültürel ilişkilerindeki bir başka rolü de kamu yayın kurumları arasındaki işbirliğinin güçlendirmeye yönelik faaliyetleridir. Avrupa Yayın Birliği'nin öngördüğü standartlarda bir kamu yayıncılığının gelişmesi ve sivil toplumun güçlendirilmesi için kurulan İctimai Televizyon ve Radyo Kurumu (İTRŞ) ile ilk ilişki kuran yabancı kurumlardan biri TRT olmuştur (İctimai Qəzet, 29 Ağustos 2005: 1). Bu bağlamda Bakü Temsilciliği aracılığıyla 10 personel Türkiye'ye eğitime gönderilmiş (TRT, 2006: 368), 2 Ocak 2006 tarihinde de önemli bir adım atılarak, İctimai Televizyon (İTV) ile ortak canlı yayın gerçekleştirmiştir. Kanalın teknik imkânlarının azlığına rağmen hayata geçirilen bu yayın, İTV'nin yayın hayatında önemli bir sıçrama noktası olmuş, hem Türkiye hem de Azerbaycan kamuoyunda büyük ilgi toplamıştır. Bu ilgi, ortak programın Azerbaycanlı sunucusu tarafından şu sözlerle dile getirilmiştir: "Programdan sonra izleyicilerden işittiğim sözlerse İctimai Televizyon'un TRT ile birlikte hazırladığı 'İyi Sabahlar' ortak yayın programına verilen en büyük değer idi. Bu 'telekörpü' Azerbaycan 'telemekânının' şah eseridir" (Xəzər, 20 Ocak 2007: 14).

Temsilciliğin hazırladığı programlar ve temsilcinin görsel ve yazılı basın organlarındaki röportajları yoluyla yürüttüğü çalışmaların yanında kamuoyu oluşumu ve kamu diplomasisine katkı açısından önemli bir başka misyon daha üstlenerek, Türkiye'den Azerbaycan'a gelen resmi heyetler için temsilcilik ofisinde basın toplantıları organize ettiği görülmektedir. Toplantılara dönemin devlet bakanları Kürşat Tüzmen, Güldal Akşit, Beşir Atalay, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler, Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım gibi siyaset insanlarının yanı sıra TRT Genel Müdürü Şenol Demiröz, Gelirler Genel Müdürü Osman Arıoğlu, TİKA Başkanı Hakan Fidan, Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Şükrü Haluk Akalın, Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Bardakoğlu ve Ankara, ODTÜ, Uludağ Üniversitelerinin rektörleri gibi çeşitli kurum ve kuruluşların üst düzey yetkilileri katılmışlardır (TRT, 2005: 488; TRT, 2007: 355). Basın, bu toplantılara da yakın ilgi göstermiştir. Örneğin Yeni Azərbaycan gazetesinde (17 Aralık 2004: 1-2), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) Başkanı Hakan Fidan'ın açıklamalarına "TİKA Azerbaycan'da 10 milyon dolar değerinde layihalar hayata geçirip" başlığıyla geniş yer verilmiştir. 525-ci Qəzet de (17 Aralık 2004: 1 ve 3), açıklamayı birinci sayfasından görmüş, Fidan'ın "Azerbaycan'ın refahı bizim için Türkiye'nin refahı kadar önemlidir / İki kardeş ülkenin birbirine olan muhabbetini real işle sübut etmeliyiz" ifadesini başlığa taşımıştır.

Yeni Azərbaycan gazetesi ertesı gün de (18 Aralık 2004: 1 ve 5) Fidan'la yapılan özel bir röportajı sayfalarına taşımıştır. Birinci sayfasından “TİKA'nın en muasır, inkişaf etmiş adresi Bakü'dür” başlığı ve “İsteğimiz odur ki, yıllar boyu ayrı düşmüş Türkler birbirini tanısın” anonsuyla duyurulan röportaja, 5. sayfanın da üçte ikisi ayrılmıştır.

Böylece, TRT Bakü Temsilciliği'nin, genellikle kamuoyuna resmi açıklamalar çerçevesinde yansıyan Türkiye'nin her alanda Azerbaycan'a olan destek ve yardımları konusunun geniş şekilde kamuoyuna duyurulmasında da önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Temsilcilik, haber ve programlarının yanı sıra diğer kamu kurum ve kuruluşlarının faaliyetlerinin de kamuoyuna aktarılmasına aracılık etme görevi üstlenmiş, böylece Türkiye adına yürütülen kamu diplomasisi faaliyetlerinin bilinirliğinin artmasına katkı sunmuştur. Temsilciliğin bu faaliyetleri, Türkiye tarafınca da takdir edilmiş, “iki ülke arasındaki kültürel ilişkilere sağladığı katkılar, başta Türkiye Büyükelçiliği yetkilileri olmak üzere, birçok kişi ve kuruluşça çeşitli fırsatlarda ifade edilmiştir” (TRT, 2006: 367).

TRT Bakü Temsilciliği faaliyetlerinin Azerbaycan görsel ve yazılı medyasında yoğun şekilde yer alması ve öncülük ettiği diğer faaliyetlerin kamuoyu oluşumu açısından önemli olduğu açıktır. Çünkü medyanın, bir olayı gündeme taşıyıp taşınamaması, taşımışsa nasıl ve hangi bakış açısından ele aldığı kamuoyu oluşumunu etkileyen başlıca etkenlerden biridir. “Gündem oluşturma işlevi” olarak adlandırılan bu etken konulaştırma, önemsetme ve anlamlandırma olarak üç temel öge ile gerçekleştirilir (Cook vd., 1983: 17). “Konulaştırma”, basının önemli gördüklerini seçip hedef kitleye aktarmasıdır. “Önemsetme” ise bazı konulara ilgi gösterip bazılarını göstermemek yoluyla bireylerin değerlendirme ölçütlerini değiştirme olarak tanımlanabilir. “Anlamlandırma” da, kendimizi ve dış dünyayı nasıl yorumlayacağımızı gösterir. Kısacası, konulaştırma yoluyla her gün çevremizde olup biten sayısız olaylardan hangilerinin seçilmesi, hangi konulardan haberdar olunmasına karar verilirken, önemsetme ile de neyin üzerinde düşünülmesi ve konuşulması gerektiği belirlenmiş olmaktadır. Anlamlandırma yoluyla ise, bunlardan hangisinin daha önemli olduğu, doğru ya da yanlışlığı tanımlanmaktadır.

Bu bağlamda TRT Bakü Temsilciliği, ele alınan 2004-2007 döneminde basının gündem oluşturma işlevinden etkili şekilde yararlanmış denilebilir. Gerek program ve haber faaliyetleri, gerekse diğer etkinlikleri yoluyla kitle iletişim araçlarında gündem olmayı başarmıştır. Amacının kardeşlik ve aynı ulus olma bilinci ve Azerbaycan gerçeklerini dünya kamuoyuna duyurmaya aracı olma çerçevesinde sunarak konulaştırılması da mesajların önemsenmesine, kamuoyu nezdinde değer verilmesi gereken bir ileti olduğu algısının güçlenmesine katkıda bulunmuştur.

Temsilciliğin bu sonucu, programların yayınlandığı TRT-Türk ve TRT-Int kanallarının Azerbaycan'da sadece uydu yoluyla seyredilebilmesine, dolayısıyla ele alınan dönemde yayınların nüfusun büyük çoğunluğuna ulaşma imkânından yoksun bulunmasına rağmen elde etmesi de önemlidir. Bu sonuç, TRT Bakü Temsilciliği'nin basın nezdinde belli bir saygınlığa ulaştığını da göstermektedir. Dolayısıyla kamuoyu açısından sunulan mesaj kadar, sunuş biçiminin de ilgi ve dikkat çekebilecek nitelikte olması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan Azerbaycan basınının temsilciliğin faaliyetlerine ilgisinde rol oynayan önemli bir başka nedenin de Azerbaycan'ın yalnız olmadığına dair kamuoyu algısını güçlendirmeye olan ihtiyaçtır denilebilir. Basında sıklıkla bu faaliyetlere yer verilmesinin, dünyanın önde gelen yayın kurumlarından biri olan TRT'nin Azerbaycan'ı çok yönlü olarak dünyaya tanıttığı, enformasyon ağını genişlettiği algısının yerleşmesine ve toplumsal özgüveni güçlendirmeye yardımcı olacağı açıktır. Aynı şekilde TRT'nin kamu yayıncısı olması dolayısıyla da Türkiye devletinin fiili olarak Azerbaycan'ın yanında olduğu duygusunu da pekiştirici bir etken olmuştur. Çünkü medya, kamu diplomasisi açısından devletlerin meşruiyet ve güvenilirliğine aracılık eder (Nye, 2008: 107).

Özetle, TRT Bakü Temsilciliği, 2004-2007 arasında gerçekleştirdiği faaliyetlerle Azerbaycan görsel ve yazılı basınında sıklıkla gündem oluşturmaya başarmıştır. Buna bağlı olarak da TRT'nin Azerbaycan'ın yanında olduğu, onun içinde bulunduğu enformatik blokajın ortadan kaldırılmasına destek verdiği algısının güçlenmesine katkı sağlamıştır.

Diğer yandan etkili bir kamu diplomasisi faaliyeti de yürütmüştür. Bu ise, TRT'nin bir kamu kurumu olmasından dolayı, Türkiye'ye yönelik ilgi ve sempatinin artmasına da etki etmiştir (Niftaliyev, 2006b: 3). Söz konusu dönemde TRT'nin bu rolüne ilişkin önemli bir gösterge de, yayın organlarında TRT temsilciliğinin "Türkiye'nin ikinci büyükelçiliği" olarak tanımlanmasıdır (Ekspress, 2 Kasım 2007: 13).

SONUÇ

Uluslararası ilişkilerde, özellikle kültürel ve sosyal yakınlaşmanın sağlanması, kamuoylarında karşılıklı farkındalık oluşturulması ve kamu diplomasisi açısından görsel medyanın önemli bir yeri vardır. Olumlu ve olumsuz birçok kanaat, görsel medya yoluyla şekillenir.

Bugün Türkiye ile Azerbaycan kamuoyları arasında siyasal yönetimlerin iradelerini aşan bir yakınlık söz konusudur. Kökleri tarihin derinliklerine uzanan bu yakınlığın, bağımsızlık döneminde yeniden ortaya çıkması, sürdürülmesi ve güçlenmesinde Azerbaycan'da faaliyet gösteren Türkiye görsel kitle iletişim araçlarının da önemli etkisi olmuştur. Bu bağlamda TRT ise ayrı bir yere sahiptir. Dağlık Karabağ olaylarının ortaya çıkışından itibaren bu ülkedeki gelişmelere özel bir önem veren TRT, 2001 yılında itibaren de Azerbaycan'da temsilcilik açarak iki ülke arasındaki kültürel ve sosyal ilişkilerin gelişmesindeki katkısını sürdürmüştür.

TRT Bakü Temsilciliği'nin faaliyetleri ele alınan 2004-2007 arası dönemde ise doruk noktasına ulaşmış, Azerbaycan kamuoyunda olumlu Türkiye algısının artması açısından önemli bir rol üstlenmiştir. Bu anlamda TRT'nin, söz konusu dönemde kamuoyu oluşturma ve kamu diplomasisi açısından iki ülke ilişkilerinde en önemli kültürel araçlardan birine çevrilmiş olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, görsel kitle iletişim araçları uluslararası ilişkiler bağlamında diplomasinin nüfuz etmede sınırlı kaldığı kültürel ve sosyal ilişkilerin derinleşmesinde etkin bir araç olduğu, bunun TRT Bakü Temsilciliği'nin faaliyetleri örneğinde Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinde somut olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

525-ci Qəzet, 30 Ekim 2004, Sayı: 211(1816), s. 12.

525-ci Qəzet, 19 Kasım 2004, Sayı: 223(1828), s. 3.

525-ci Qəzet, 26 Kasım 2004, Sayı: 228(1833), s. 1.

525-ci Qəzet, 17 Aralık 2004, Sayı: 242(1847), s. 3.

525-ci Qəzet, 5 Ocak 2005, Sayı: 2(1858), s. 1 ve 5.

525-ci Qəzet, 15 Mart 2005, Sayı: 48(1904), s. 7.

525-ci Qəzet, 3 Şubat 2006, Sayı: 19(2126), s. 7.

Adıgüzel, H. (2000). *Türk Dünyasında Demokrasi Hareketleri: Özbekistan Birlik Hareketi ve Azerbaycan Halk Cephesi*. İnsan ve Demokrasi Vakfı Yayınları, İstanbul.

Aguilar, E. vd. (1997). The foreign policy beliefs of political campaign contributors. *International Studies Quarterly*, 41/2, 355-365.

Ağbabalı, S. (1997). Xocalı faciəsi. *Respublika*, 26 Şubat 1997, s. 3, <https://files.preslib.az/projects/khojali/azkhojali/glava3/9206.pdf>, Erişim tarihi: 26.2.2009.

Aliyev, H. (1997). *Müstəqilliyimiz Əbədidir: Çıxışlar, Nitqlər, Bəyanatlar, Məktublar (Heydər Əliyev) Mühəsibələr* (Cilt, 7). Azərneşr, Bakü.

Allahverdiyev, E. (2007). Azərbaycanda ideal sənət əsəri yarada biləcəkdir istedadlar çoxdur. *Tv Plyus-Azerbaycan'ın İlk Milli Teleradio Dergisi*, 5, 33-35.

Almond, G. A. (1956). Public opinion and national security policy. *Public Opinion Quarterly*, 20/2, 371-378.

Avşar, A. (2007). *Aydınların Gözüyle Azerbaycan*. Azerbaycanda Atatürk Merkezi, Bakü.

(2012). Uluslararası ilişkilerde "izafet çerçevesi"nin genişletilmesinde bireylerin rolü: Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinde ileti kaynağı olarak birey. *Atatürk İletişim Dergisi*, 3, 111-128.

(2020). *Ulusların Ruhu, Türkiye-Azerbaycan İlişkilerinde Kamuoyu*. Sonçağ, Ankara..

- Aydınlık, 26 Şubat 2019, <https://www.aydinlik.com.tr/hocali-katliaminda-olen-cocugunu-tasiyan-anneyi-unutamiyorum-turkiye-subat-2019#1>, Erişim tarihi: 15.6.2021.
- Az Tv, 5 Ocak 2005, <http://www.aztv.az/az-tv/meqale.asp?id=7103>, Erişim tarihi: 6.1.2005.
- Az Tv, 25 Ocak 2005, <http://www.aztv.az/az-tv/xeberler/Medeniyyet.asp>, Erişim tarihi: 26.1.2005.
- Azadlıq, 12-14 Şubat 2005, s. 3.
- Azadlıq, 29 Mart 2006, s. 1.
- Azərbaycan, 26 Şubat 1993, Sayı: 38, s. 1, <https://files.preslib.az/projects/khojali/azkhojali/glava3/9206.pdf>, Erişim tarihi: 26.2.2009.
- Azərbaycan, 6 Ocak 2005, Sayı: 3(3922), s. 5.
- Azertac, 28 Mart 2006, https://azertag.az/xeber/TAM_GUNAS_TUTULMASI_TRT_VASITASILA_CANLI_YAYIMLANACAQDIR-340712, Erişim tarihi: 29.3.2005).
- Azertac, 20 Nisan 2006, https://azertag.az/xeber/TRT_NIN_BAKI_TAMSILCHILİYINDA_QANVERMA_KAMPANIYASI_KECHIRILMISDIR-342984, Erişim tarihi: 21.4.2006)
- Azertac, 28 Aralık 2006, https://azertag.az/xeber/MILLI_TELEVİZİYA_VA_RADIO_SURASININ_ICLASI_OLMUSDUR-364995, Erişim tarihi: 29.12.2006.
- Cook, F. L. vd. (1983). Media and agenda setting: Effect on the public, interest group leaders, policy makers, and policy. *Public Opinion Quarterly*, 47/1, 16-35.
- Diaspora.az (Harici Ülkelerde Yaşayan Azerbaycanlılar İş Üzre Devlet Komitesi). (2005, 19 Nisan). http://diaspora.az/new/az/newsview.php?news_id=200502213, Erişim tarihi: 22.2.2005.
- Ekspress, 5 Ocak 2005, Sayı: 2(1686), s. 12.
- Ekspress, 2 Eylül 2005, Sayı: 167(1851), s. 7.
- Ekspress, 16 Şubat 2006, Sayı: 28(1962) s. 12.
- Ekspress, 17-20 Kasım 2006, Sayı: 213(2147), s. 5.
- Ekspress, 2 Kasım 2007, Sayı: 199(2377), s. 13.
- Ekşi, M. (2017). Türkiye'nin Türk dünyasına yönelik kamu diplomasisi: Yeni araç ve mekanizmalar. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 17/1, 10-19.
- Enserov, V. (2013). Azerbaycan'da özel radyo ve televizyon yayıncılığı. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 4/11, 71-90. DOI: 10.5824/1309-1581.2013.1.005.x.
- Enserov, V. & Yurdigül, Y. (2016). Bağımsızlık dönemi Azerbaycan'ında radyo-televizyon alanında kamu ve devlet yayıncılığının gelişimi. *E-Gifder*, 4/1, 351-370.
- Eren, E. (2019). Medya diplomasisi aktörü olarak TRT ve Balkanlardaki örnek faaliyetleri. *TRT Akademi Dergisi*, 4/7, 26-41.
- Erol, G. (2002). Türkiye'nin haber kanalları: NTV ve CNN-Türk'ün karşılaştırmalı incelemesi. *İletişim Fakültesi Dergisi*, 2/12, 857-871.
- Garibova, J. (2018). Azerbaycan'da dil-kimlik bağlantısının oluşumu ve Türkiye Türkçesi faktörü. *SUTAD*, 44, 15-41.
- Gönlübol, M. (1993). *Uluslararası Politika: İlkeler-Kavramlar-Kurumlar* (4. Baskı), Attila Kitabevi, Ankara.
- Həftə İçi, 26-28 Eylül 2005, Sayı: 224(933), s. 5.
- Hərbi And, 27 Şubat 2005, Sayı: 8(054), s. 7.
- Hüseynova, F. (2007). *Müstəqillik Dövründə Azərbaycan-Türkiyə Əlaqələrinin Kulturoloji Aspektləri (Elm, təhsil, mədəniyyət)*. Nurlan, Bakü.
- Xalq. 27 Kasım 2004, Sayı: 274(24841), s. 4.
- Xalq Cəbhəsi, 22 Kasım 2006, Sayı: 214(1186), s. 4.
- Xalq Cəbhəsi, 2 Kasım 2007, Sayı: 199(1415), s. 12.
- Xəzər, 8 Haziran 2005, Sayı 18, s. 4
- Xəzər, 20 Ocak 2007, Sayı: 2(245), s. 14.
- Xəzər, 28 Mayıs 2007, Sayı 19(262), s. 11.
- İctimai Qəzet, 29 Ağustos 2005, Sayı: 2(002), s. 1.

İctimai Qəzet, 11 Eylül 2005, Sayı: 4(004), s. 9.

Isernia, P. vd., (2002). Foreign policy and the rational public in comparative perspective. *The Journal of Conflict Resolution*, 46/2, 201-224.

Kalafat, Y. (2002). Onuncu yılında Türkiye-Azerbaycan sosyo-kültürel ilişkileri. M. İsmayılova ve Ş. Məmmədova (Ed.), *Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası Arasında Diplomatik Əlaqələrin Qurulmasının 10 İlliyinə Həsr Olunmuş Elmi-Praktik Konfrans Materialları*, 29-39, Azərbaycan'da Atatürk Merkezi, Bakü.

KGK (Küresel Gazeteciler Konseyi). (2021, 20 Kasım). <https://www.kgk.org.tr/author/sapmaz-irfangmail-com>, Erişim tarihi: 20.11.2021.

Kaspi, 26 Kasım 2004, Sayı: 227(962), s. 1.

Kaspi, 2 Temmuz 2005, <http://www.kaspi.az/media/archives/013622.html>, Erişim tarihi: 3.7.2005.

Kocabıyık, H. (2019). Değişen diplomasi anlayışı, kamu diplomasisi ve Türkiye. *Avrasya Etüdüleri*, 25/55, 163-196.

Qurbanı, D. (2001). Xocalı soyqırımını ermənilərin azərbaycanlılara qarşı genosid siyasətidir. *Azərbaycan*, 18 Şubat 2001, Sayı: 40, s. 4, <https://files.preslib.az/projects/khojali/azkhojali/glava3/9206.pdf>, Erişim tarihi: 26.2.2009.

Lider Tv, 1 Temmuz 2005, <http://www.lidertv.com/archiev2005/01.07.05.html>, Erişim tarihi: 2.7.2005.

Lippman, W. (1956). *Public Opinion* (3rd ed). The Free Press, New York.

Manafova, M. vd. (2008). *Beynelxalq Medeni Elaqeler*. Sabah, Bakü.

Mədəniyyət, 9 Eylül 2006, Sayı: 36(448), s. 9.

Mərkəz, 21 Şubat 2006, Sayı: 30(1148), s. 7.

McDowell, M. (2008). Public diplomacy at the crossroads: Definitions and challenges in an "Open Source" Era. *The Fletcher Forum of World Affairs*, 32/3 (Special Edition), 7-15.

Mikail, E. H. & Tazegül, A. (2012). *Türkiye ile Azerbaycan Siyasi ve Ekonomik İlişkileri (1990-2005)*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

MTRŞ (Milli Televiziya və Radio Şurası). (2004). *Azərbaycanda Televiziya və Radio Yayımı Məlumat Kitabçası*. MTRŞ Yayınları, Bakü.

Mutafian, C. (1994). Karabagh in the twentieth century. L. Chorbajian vd. (Ed.), *The History and Geopolitics of Nagorno-Karabagh (Politics in Contemporary Asia)* içinde 109-161, Zed Books, London.

Niftaliyev, E. (2006a). *Türkiye Radio və Tv Qurumu (TRT): Tarix və Müasirlik*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bakı Dövlət Universiteti Jurnalistika Fakulteti, Bakü.

(2006b). İzlənilən və səvilən telekanal. *Zamanın Nəbzi - X*, 3-10 Ağustos 2006, Sayı: 3, s. 3.

Nebz, 23 Nisan 2005, Sayı: 45(414), s. 5.

News.day.az, 5 Haziran 2015, <https://news.day.az/society/585458.html>, Erişim tarihi: 11.6.2021.

Novruzoglu, R. ve Oguz, Y. (2002). *Karabagh: Uncontrolled Zone*. Ozan Yayınları, Bakü.

Nye Jr, J. S. (2008), Public diplomacy and soft power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 94-109. DOI: 10.1177/0002716207311699.

Nye Jr, J. S. (2014). The information revolution and soft power. *Current History* 113/759, 19-22. <http://nrs.harvard.edu/urn-3:HUL.InstRepos:11738398>

Olaylar, 5 Ocak 2005, Sayı: 2(1084), s. 7.

Olaylar, 6-8 Ağustos 2005, Sayı: 149(1231), s. 4.

Olaylar, 20 Aralık 2005, Sayı: 231(1313), s. 4.

Oldendick, R. W. & Bardes, B. A. (1982). Mass and elite foreign policy opinions. *Public Opinion Quarterly*, 46/3, 368-382.

Özsöz, C. (2008). Vaka İncelemesi. *Sosyoloji Notları*, 4/5, 74-79.

Paritet, 27-29 Kasım 2004, Sayı: 110(725), s. 5.

- Paritet, 21-22 Kasım 2006, Sayı: 125(1011), s. 7.
- Paşayeva, A. (2019). 1988-1994-cü illər Türkiyə mətbuatının Azərbaycanda başverən siyasi hadisələrə yanaşma tərzü. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları*, 2/1, 20-31.
- Powlick, P. J. (1995). The sources of public opinion for American Foreign Policy Officials. *International Studies Quarterly*, 39/4, 427-451.
- Publika, 27 Nisan 2016. <https://publika.az/news/qirmizi/134107.html>, Erişim tarihi: 11.6.2021.
- Rəhimqızı, Z. (2005). Azərbaycan TRT-nin yeni layihələrində. *Ayna*, 5 Ocak 2005, s. 1 ve 4. Resmi Gazete, 20 Ekim 2009, Sayı: 27382, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/10/20091020-7.htm>, Erişim tarihi: 31.7.2021.
- SAMF (Söz Azadlığını Müdafaası Fonu). (2010). *Azərbaycan Media Kataloqu*. SAMF, Bakü.
- Seyidov, I. (2020) "As quiet as a mouse": Media use in Azerbaijan. *Communications*. 45/1, 893-911. <https://doi.org/10.1515/commun-2020-0021>.
- Sezer, Duygu (1972). *Kamuoyu ve Dış Politika*. Sevinç Matbaası, Ankara.
- Soysal, İ. (1984). Kitle İletişim Araçları ve Diplomasi. *İ.Ü. SBF Dergisi*, 2, 293-313.
- Sönmezoğlu, F. (2005). Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi (4. Baskı). Filiz Kitabevi, İstanbul.
- (2006). II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası. Der Yayınları, İstanbul.
- Subaşı, M. & Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21/2, 419-426.
- Şahinoğlu, E. (27.02.2008). On beşlilerin türküsü. <http://www.turkmeclisi.org/?Sayfa=Temel-Bilgiler&Git=Bilgi-Goster&Baslik=onbeslilerin-turkusu&Bil=63>, Erişim tarihi: 1.8.2021.
- Şərq, 30 Haziran 2005, Sayı: 122(1715), s. 10.
- Şərq, 24 Şubat 2006, Sayı: 34(1878), s. 1.
- Schramm, W. (1965). *Mass media and national development: The Role of Information in the Developing Countries*, (2nd ed.). Stanford University Press, Stanford.
- Təhsil Problemləri Qəzeti, 1-10 Kasım 2005, Sayı: 61-62(188-189), s. 5.
- Torun, H. (2019). Belgesel sinema dili ve savaş. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 41, 144-158. DOI Number: 10.17498/kdeniz.507110.
- TRT, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Arşiv Dairesi Başkanlığı. (2009a). *Geçmişten Geleceğe Belgeler, Bilgiler:1968-2008* (Cilt 1). Aydoğdu Ofset Matbaacılık, Ankara.
- TRT Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Arşiv Dairesi Başkanlığı. (2009b). *Geçmişten Geleceğe Belgeler, Bilgiler:1968-2008* (Cilt 4), Aydoğdu Ofset Matbaacılık, Ankara.
- TRT Türkiye Radyo Televizyon Kurumu. (1999). *Genel Yayın Planı Ekim 1999-Ekim 2000*. TRT Yayınları, Ankara.
- TRT Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Yurtdışı (1999). TRT Yurt Dışı Bürolarının Çalışma Usul ve Esasları (Koordinasyon Kurulunun 22.10.1999 gün ve 1999/036 sayılı kararı ile).
- TRT Türkiye Radyo Televizyon Kurumu. (2005). *2004 Faaliyet Raporu*. TRT Yayınları, Ankara.
- TRT Türkiye Radyo Televizyon Kurumu. (2006). *2005 Faaliyet Raporu*. TRT Yayınları, Ankara.
- TRT Türkiye Radyo Televizyon Kurumu. (2007). *2006 Faaliyet Raporu*. TRT Yayınları, Ankara.
- TRT Türkiye Radyo Televizyon Kurumu. (2009). *Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Yurtdışı Bürolarının Çalışma Esasları Yönetmeliği*. TRT Yayınları, Ankara.
- TRT Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Kurumsal (2021a). <https://www.trt.net.tr/kurumsal/tarihce.aspx>, Erişim tarihi: 18.9.2021.

TRT Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Kurumsal (2021b). <https://www.trt.net.tr/Kurumsal/KurumYapiDetayi.aspx?id=dis-iliskiler-dairesi-baskanligi>, Erişim tarihi: 18.9.2021.

Türküstan, 3 Mart 2005, Sayı: 1(1), s. 5.

Türküstan, 3-11 Mart 2007, Sayı: 11(040), s. 1.

Uyanık, F. (2021). Deneyim. <https://tr.linkedin.com/in/fuyanik>, Erişim tarihi: 20.11.2021.

Üç Nöqtə, 27 Kasım 2004, Sayı: 231(959), s. 1.

Üç Nöqtə, 1 Şubat 2005, Sayı: 19(1002), s. 5.

Üç Nöqtə, 26 Mayıs 2006, Sayı: 95(1326), s. 5.

Üç Nöqtə, 2 Kasım 2007, Sayı: 198(1759), s. 14.

Yaqubova, M. (2016). Azərbaycan-Türkiyə mədəni münasibətlərində imic yaradıcı formalar (ədəbiyyat, kino və televiziyanın imic yaradıcı gücü. Mehmet Serhat Yılmaz vd. (Ed). *I. Milletlerarası Türkiye-Azerbaycan Münasebetleri Sempozyumu 12-14 Mayıs 2016, Bildiriler Özet/Tam Metinler*, 607-615, Kastamonu Üniversitesi Yayınları, Kastamonu.

Yeni Akit, 6 Haziran 2015, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/dogan-ve-paralel-medyaya-azerbaycandan-darbe-72712.html>, Erişim tarihi: 20.6.2021.

Yeni Müsavat, 10 Haziran 2015, https://musavat.com/news/azerbaycanda-meshur-kanalların-yayımı-niye-dayandırılır_271801.html, Erişim Tarihi, 20.6.2021.

Yeni Müsavat, 27 Nisan 2016, https://musavat.com/news/media/mtrsh-dan-kabel-televiziyalarına-kanal-d-yasagi_343088.html, Erişim tarihi: 10.6.2021.

Yeni Müsavat, 29 Nisan 2016, https://musavat.com/news/media/kanal-dn-in-yayımı-niye-dayandırıldı-perdearxasi-meqamlar_343546.html, Erişim tarihi: 10.6.2021.

Yeni Azərbaycan, 17 Aralık 2004, Sayı: 245(1945), s. 1-2.

Yeni Azərbaycan, 18 Aralık 2004, Sayı: 246(1946), s. 1 ve 5.

Yeni Azərbaycan, 5 Ocak 2005, Sayı: 2(1957), s. 1.

Yeni Azərbaycan, 22 Şubat 2006, Sayı: 032(2238), s. 6.

Yeni Azərbaycan, 29 Mart 2006, 54(2260), s. 3.

Yenigün, M. (2006). Yerində olmayan adam. *Xalq Cəbhəsi*, 17 Kasım 2006, Sayı: 212(1184), s. 7.

Zaimoğlu, A. (2006). Yurt dışı yayıncılığı, TRT INT ve TRT Türk televizyonlarının önemi. *Türk Yurdu*, 26/224, 48-53.

EXTENDED ABSTRACT

Visual media has an important role in international relations, especially in ensuring cultural and social rapprochement, creating mutual awareness in public opinion. Many positive and negative opinions are formed through visual media.

Today, there is closeness between the public opinion of Turkey and Azerbaijan that exceeds the will of the political administrations. Turkey's visual mass media, operating in Azerbaijan, have an important place in maintaining and strengthening this closeness, whose roots go back to the depths of history. From the first days of the independence of the Turkish media, it has taken a positive attitude towards Azerbaijan. While many national broadcasting organizations started to follow the news directly through their own correspondents by opening permanent offices in Baku, television channels also contributed to the recognition of this country by making special programs about Azerbaijan. In this context, Turkish visual media has assumed one of the main roles in the revival of cultural and social rapprochement between two peoples of the same ethnic origin, language and belief, who have been separated for many years.

In this context, Turkey's public broadcasting channel, Turkish Radio-Television Corporation (TRT), has a special place. In the discussed period, we see that the public broadcaster TRT, as well as various private channels in Turkey, is also included in the national frequency network of Azerbaijan.

In addition to this, TRT took the first step of Turkey's media organization in the Turkic republics. In 1992, right after the declaration of independence, a television channel called "TRT Avrasya" was launched to broadcast to Azerbaijan and other Turkic republics. This channel was established in order to create a unity of language and thought between Turkey and the Caucasus and Central Asian countries, to increase the sense of solidarity and unity, to help the development of cultural and commercial relations, and to promote Turkey and the Turkish states in a multifaceted manner. Another important development took place with the agreement that was signed in Baku on December 7, 1995, and it made it possible for TRT-1, the main channel of the TRT, to be watched over the entire Azerbaijani territory on a terrestrial basis.

TRT also opened its second representation in the Turkish Republics in Azerbaijan in 2001. In this way, it increased the number of news and programs and strengthened its contribution to the development of cultural and social relations between the two countries. In the period between 2004 and 2007, this contribution reached its peak, and besides its contribution to the promotion of Azerbaijan, it also contributed to the increase of a positive perception of Turkey in the Azerbaijani public. In this sense, it can be said that as a public diplomacy tool, it has been turned into one of the most important cultural tools in the relations between the two countries.

As a result, it is seen that the visual mass media is an effective tool in the deepening of cultural and social relations where diplomacy is limited in the context of international relations, and this is seen concretely in the example of TRT's activities in Azerbaijan.

The theoretical framework of this study was determined as the function of the press to form public opinion and public policy in international relations. For this purpose, the handling of the activities of the TRT Baku Representation Office in the Azerbaijani press between the years 2004-2007 and the impact of the broadcasting activities on setting the agenda was evaluated.